

ENTERPRESS

KÉTHAVILAP AZ ENTERPRISE SZÁMÍTÓGÉPEK FELHASZNÁLÓINAK

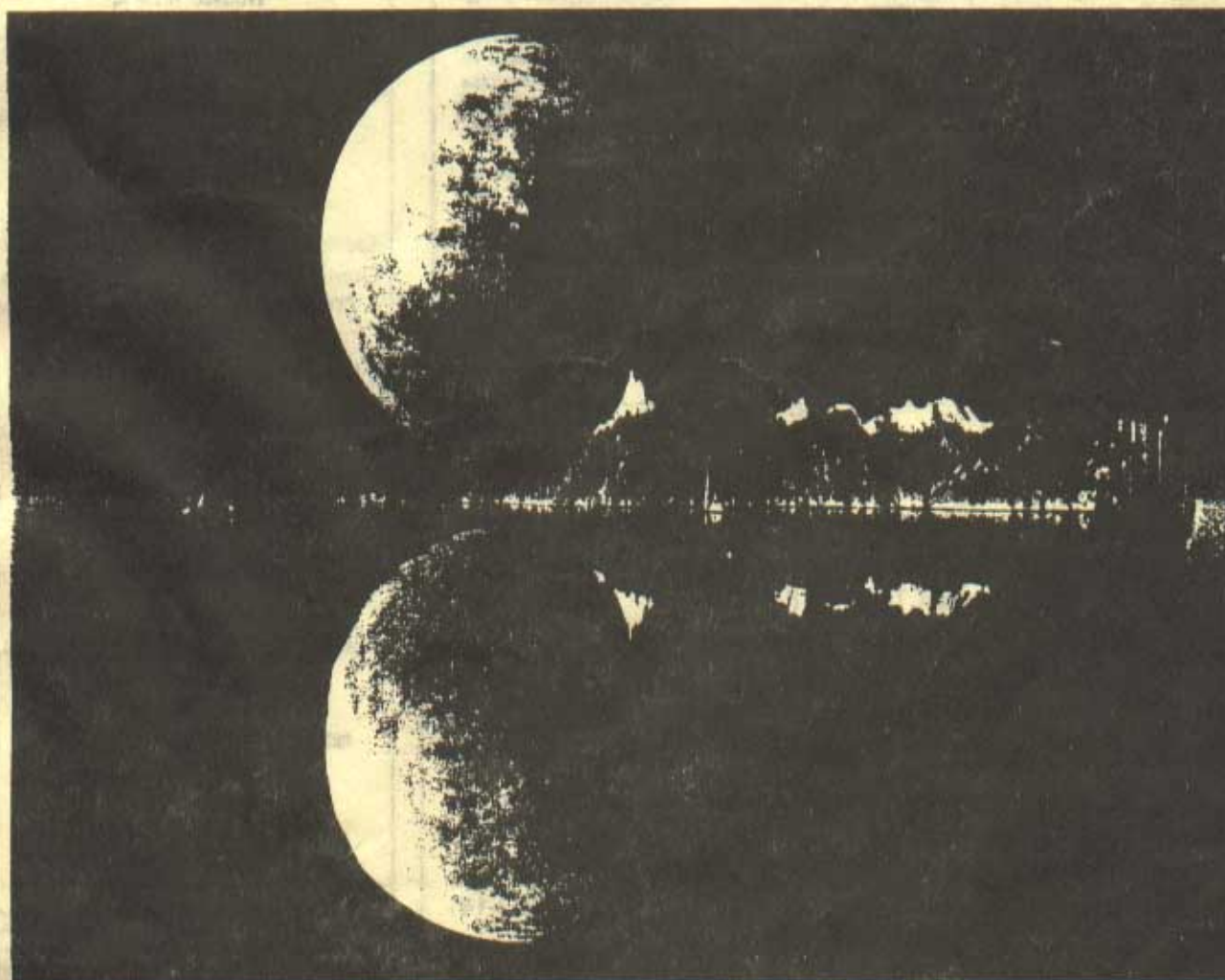
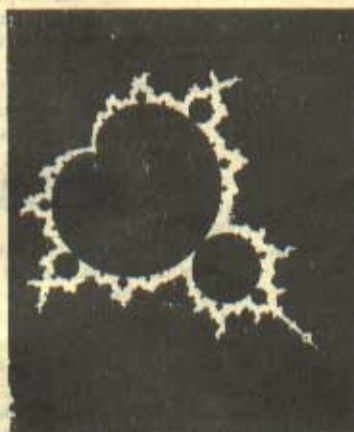
II. évfolyam

4. szám

1991. július — augusztus

MÁTRIX Kft.

Vegyes gondolatok

Tombol a nyár, a hobbi számítógépesek igazi nagy idénye. Ebben az évszakban az összes felhasználó - legyen az diák, vagy akár dolgozó családapa - arra törekszik, hogy lehetőleg minél több ideje jusson a GÉP-re. Az igazi megzálottak képesek akár az egész nyarukat lesötétített szobában, kellemetlen hőségben, kilencven százalékos relatív páratartalomban kedvenc masinájuk mellett tölteni.

Ha valaki egyszer készítené egy felmérést arról, hogy mely időszakokban készülnek nagyobb számban jó minőségű programok a géphez, akkor biztosan a július és az augusztus hónapoknál lennének a maximális értékek. Sokan vágnak bele ilyenéjé nagyobb programok készítésébe, kisebb hányaduk be is fejezi. Nem szégyen a kudarc, hisz nem feltétlenül a nemtudás az oka. A lényeg pedig egészen más: semmilyen tanfolyam, fejtárgy nem adhat annyi tudást, tapasztalatot és élményt, mint amennyit az ilyen nagy nekibuzdulások adnak. Milyen jó dolog napokig csak egy-egy kis rutinocskával foglalkozni, minél ügyesebbé, gyorsabbá, rövidebbé csiszolgatni, hogy aztán később egy nagyobb program darabjaként barátokat ámulatba ejtő módon sziporkázzon.

Szerencsénkre van az országban jónehány olyan ember, baráti társaság, akik csupán lelkesedésüktől fűtöttek nagyszerű - profinak titulált cégeket megszegényítő színvonalú - programokat, kiegészítőket készítenek a géphez. Egyre többen jelentkeznek közülük szerkesztőségünkkel, és mi is - a szerkesztés munkájába bevonandó - keressük őket.

Tesszük ezt azért, mert lapunk hatodik megjelenése vízvázalásznak tekinthető: ha nem is jó, de legalábbis elfogadható eredménnyel zártuk az első évet. A lap következő száma kissé módosított tematikával fog megjelenni, egyes rovatok rövidülnek, ugyanakkor más rovatok - például a sokak által hiányolt hardveres - indulnak hódító útjukra. E sorok írásakor még úgy néz ki, hogy a megjelenést nem tudjuk gyakraabbá tenni, és a terjedelmet sem tudjuk növelni. Van azonban két lehetőségünk, amelyekkel élni fogunk: csökkentjük a betűmértéket, és a címlapot „hasznos anyaggal” töltjük ki.

Olvasóink már bizonyára észrevették, hogy folyamatosan és őszintén tájékoztatjuk őket a lap helyzetéről, hiszen mindannyiunk szüvére, hogy még sokáig létezzon ez a fontos, felhasználókat összefogó kapocs. El kell tehát árulnunk: ha az Enterpress a következő bő félfévben nem tud gazdaságilag jobb eredményeket produkálni, akkor a Mátrix Kft. felhagyja kiadásával. A szükséges ellenintézkedéseket - reklámok, önálló terjesztés, további kapcsolatok kiépítése - már megtettük, mert mi még sokáig szeretnénk a lapot szerkeszteni!

Van azonban egy jelenség, amit egyáltalán nem értünk: nagyon kevés az előfizetőnk (a Postai és a kiadói együttesen hatszáz körüli), lapunkat keresve inkább mindenki napokig az újságosstandokat járja, legtöbbször eredménytelenül. (Hogy hová lehet ennyi Enterpress-t elrejtteni...?) A lap megjelenése érdekében ezért Olvasóinkat arra kérjük, hogy a kiadónál (Mátrix Kft., 8000 Székesfehérvár, Honvéd utca 8.) fizessenek elő az Enterpress-re! Az előfizetések számától - így Öntől is, kedves Olvasóink - döntő mértékben függ az Enterpress jövője. Garantáljuk a lap mindenkor megjelenését követő azonnali és biztos elküldését. Tesszük ezt azért is, mert valószínűleg megszűnik a lap utcai árusítása (nem mintha eddig igazából lett volna ilyen), hiszen a Posta egyszerűen képtelen ígéretek betartására, a pontos fizetésre, tájékoztatásra; mi pedig belefáradtunk az örökös és teljességgel felesleges csatározásba.

Térjünk kellemesebb témára! Jó hírünk van a programfejlesztők számára: szeptemberben indul a programkúldó szolgálat! Bizonyára a sok felajzott pályázónak már nem kell részletezni, hogy ez pontosan mit is takar. Számukra írásban külön tájékoztatót készítettünk, melyet a szerkesztőségünk (1399 Budapest, Pf. 701/334) külön kérhetnek. Jó lenne, ha a nyár folyamán sok lelkes programíróval tudnánk szerződést kötni, hiszen így már következő számunkban nagyobb adag programot kínálhatnánk az érdeklődőknek.

A szerkesztők

TARTALOM

KURZUS

Assemly 6.	3-4
A Pascal 6.	5-6
Lehetőségek Páratlan Tárháza (LPT) 5.	7

PROGRAMOZÁSTECHNIKA

Basic programok titkosítása	8
Karakterek tervezése	8
Mandelbrot-halmaz	9-10

TIPPEK-TRÜKKÖK

Köztük: torz karakterek, villogó sorok	11
--	----

KÖNNYED MŰFAJ

Leírás és térkép: NAVY, ROCKSTAR MANAGER, SAVAGES	12-14
---	-------

MINDENFÉLE

Postafiók 334	15-16
Hírdetések, felhívások	16

ENTERPRESS

Kéthavilap
az ENTERPRISE számítógépek
felhasználóinak

II. évfolyam 4. szám
1991. július — augusztus

Kiadja a
**MÁTRIX Számítástechnikai,
Kereskedelmi és Szolgáltató Kft.**

Székesfehérvár

Felelős kiadó:

Annus István

ügyvezető

Felelős szerkesztő:

Ujlaki László (UL)

A lap szerkesztői:

Hajnal Csaba (HCs)

DevilSoft (Devil)

Címlap:

Németh Ferenc

Technikai szerkesztő:

Szapper László

A szerkesztőség és a kiadó címe:

8000 Székesfehérvár

Honvéd utca 8.

Telefon: (22) 12 - 619

Telefax: (22) 11 - 585

Levél cím:

ENTERPRESS

1399 Budapest

Pf. 701/334

Lapunk az ENTERPRISE Computers
GmbH kelet-európai képviselőjének, a
VTGe Electronics Ltd.-nek szakmai
támogatását élvezi.

Nyomja az

IMPEX MARKETING Kft. Nyomda

Székesfehérvár

Felelős vezető:

Szommer István

ISSN 0866-1820

Terjeszti a

Magyar Posta

Előfizethető a HELIR Bp. 1900 címen,

vagy a kiadónál

Előfizetési díj

egy évre 294 Ft, fél évre 147 Ft

Ára: 49,- Ft

Következő számunk

szeptember 20-án jelenik meg

Az ENTERPRESS-ben közreadott információk célja az, hogy segítsék tudnivalóinkat látni az ENTERPRISE számítógépek felhasználóit. A közölt programokat, kapcsolási rajzokat és leírásokat mindenki szabadon felhasználhatja, de írásban a kiadó írásbeli engedélye nélkül másként, terjeszteni.

A szerkesztőség leírásokat nem őriz meg, és nem küld vissza.

Assembly

6. rész

Az utasítások és a programok elkészítéséhez nélkülözhetetlen ASMON megismerése után nekiállhatunk elkészíteni első rutinjainkat. Ezeknek egyelőre még semmi közük nincs az EXOS-hoz, céljuk inkább az, hogy az utasítások működését és az ASMON kezelését bemutassák.

Az első rutin (1. lista) megváltoztatja a képernyő keretszínét.

;	1. program	
	org 01000h	;fordítási cím
border	equ 0bfe0h	;keretszín címe
white	equ 255	;a fehér kódja
	ld a,white	;fehér lesz
	ld (border),a	;fehér lett
	ret	;visszateres
	end	;fordítás vége

1. lista

Az ASMON betöltése után nyomjuk meg az [E]-t, így az editorba jutunk. Gépeljük be a programot, ügyelve a következőkre:

- a szimbólum- és a címkeneveket mindig a sor elejére írjuk,
  - az utasításokat (praktikusan) egy tabulátortípi helyvel beljebb helyezzük el,
  - az esetleges megjegyzéseket pontosvessző (;) után tegyük.
- Látható, hogy az assembly program egy-egy sora az alábbi részekre tagolódik:

[szimbólum/címkenev] utasítás(az operandusoidkal) [;megjegyzés]

A két szélső rész azért áll szögletes zárójel között, mert alkalmazásuk csak esetleges, nincs rájuk mindig szükség.

Nos, a program első sora egy megjegyzést tartalmaz, a sokat mondó "1. program" szöveget. A megjegyzést jelező pontosvessző a sor legelejére került, ilyet is szabad csinálni. Célszerű, ha minden rutint - legyen az akár milyen parányi - ellátunk a szükséges megjegyzésekkel. Az assembly programok önmagukban nehezen olvashatók, ezért fontos a röviden, szabatosan megfogalmazott megjegyzések használata. Könnyen megtörténhet, hogy egy nem dokumentált, betekkel (esetleg napokkal) ezelőtt saját magunk által készített rutinról csak hosszas fejtegetés után tudjuk kideríteni működését. Ne sajnáljuk tehát az időt a megjegyzések írásától, ezzel önmagunkon segítünk!

A második sorban szereplő "ORG 01000h" jelzi az ASMON-nak, hogy a hexadecimális 1000-es címtől kezdve kell majd a kódot elhelyeznie, minden programot ORG-gal kell kezdeni. Az ASMON-ról tudni kell, hogy maga a rendszer a 3. lapon, azaz a 49152-es címtől helyezkedik el, a mi forrásszintű programunk pedig - alapértelmezésben - a 800h címnél kezdődik. Az ORG érték megadásánál tehát előre meg kell becsülnünk a forráslista méretét azért, nehogy a tárgykód felülírja azt. Assembly-s körökben egyébként mindenki az ORG 01000h használja, mert hogy az ASMON alapján ezt kínálja.

A harmadik sor elején a "border" szimbólumnév áll, melynek értéke 0BFE0h lesz. Erről az címről most csak annyit kell tudni, hogy ha a rendszerszegmens a 2. lapon van, akkor ennek a címnek tartalma határozza meg a keret színét (itt helyezkednek el az EXOS változói).

A fehér szín kódja a 255, ezzel tesszük egyenlővé a "white" szimbólumot. Érdemes ennél a pontnál néhány szót ejteni a programok nyelvezetéről: Sokan és sokat vitatkoznak arról, hogy angol vagy magyar kifejezéseket használjanak-e a programírók munkáikban. Nincs szándékomban eldönteni a vitát, én mindenképpen az angol kifejezésekhez ragaszkodom. A főindok: a számítástechnika nyelve (is) az angol. Igen zavaróan tartom a "magyarul írt" programokat, hiányoznak az ékezetek (így az magyarosnak már aligha nevezhető). Ráadásul a magyar címke- és szimbólumnevek legtöbbször - elnézést a kifejezésért - ideitlennek tűnnek, nehéz rájönni, hogy jelentésük mit is takar, az angol sokkal kifejezőbb. A sorozat kedvéért kissé eltértem elveimtől, a megjegyzéseket magyarul (ékezetek nélkül...) fogom írni, így talán a többség számára jobban érthető. Egyébként döntse el mindenki, hogy melyik nyelvet használja.

Igazából maga a program az ötödik sornál kezdődik: az akkumulátorba töltjük a fehér szín kódját. Ebben a sorban látszik már, hogy milyen jó dolog a szimbólumhasználat. Az "LD A,white" sokkal többen mond, mint az itt vele teljesen ekvivalens "LD A,255". Azonnal kiderül, hogy a fehér színnel fog valami csalafintaság történni. Persze, azért a szimbólumok hasz-

nálatát sem kell túlzásba vinni, olyan helyen kell csak őket használni, ahol ez az áttekinthetőséget, a program olvashatóságát, a hordozhatóságot stb. szolgálja.

A forráslista hatodik sorában töltjük le a fehér szín kódját tartalmazó akkumulátortartalmat a keret színét meghatározó címre. Ennek hatására a keret színe ténylegesen felveszi majd az új színt, tehát ez a sor a rutin lényege.

A hetedik sorban a "RET" hatására (a tényleges kód lefutását követően) az ASMON-hoz kerül majd vissza a főszerep. A fordítás végét az "END" direktíva zárja.

A lista begépelése után az [F8] leütésével jutunk vissza az ASMON parancssorába. Következő feladatunk, hogy lefordítsuk az editorban lévő forrásszintű programot. Most csak a memóriába akarunk fordítani, üssük le a [Z]-t (német gépeknél [Y]), és az ASMON által feltett kérdések közül csak a "Memory assembly"-re válaszoljunk "YES"-t, a többi opciót hagyjuk változatlanul, ezeknél csak az [Enter]-t nyomjuk le. A fordítási feltételek megadása után az [A] billentyű leütésével indítható a fordítás. Sikeres fordítás után a képernyőn a

Pass 1.

Pass 2.

No error.

sorokat olvashatjuk. A "Pass" sorok az egyes fordítási menetek futását jelzik, a "No error" a fordítás hibamentességét jelzi. Előfordulhat, hogy egyeseknek mindenféle misztikus üzenetek jelentek meg a képernyőn. Ők valamit félregepeltek, ellenőrizték a forráslistát!

Vizsgáljuk meg, hogy valójában mi is történt! A fordítást a memóriába kértük, a 01000h címtől kezdve. Ennek tehát ott is kell lennie, meggyőződhetünk erről, ha megnézzük a tárgykódot. Nyomjuk meg az [L]-t, írjuk be az 1000-t, és üssük le az [Enter]-t, majd néhány sornyi listázás után az [Esc]-et! Ekkor a következő sorokat látjuk:

```
1000 3E FF LD A,FF ;
1002 32 E0 BF LD (BFE0),A ;?
1005 C9 RET ;
```

Ez a tárgykód, visszafordított formában. Itt már nincsenek szimbólumok, címkék, megjegyzések, csak maga a jó kemény gépi kódú program. Az egyes sorok elején az a címérték látható, ahonnan az adott utasítás kódja letárolásra kerül. A következők bájtokat jelentő értékek (maximálisan négy) az illető utasítás gépi kódú megfelelőjét jelenti(k). Így az "LD A,FF" gépi kódja a "3E FF", a teljes utasítás itt két bájt hosszú. Ezután következik a kódhoz tartozó assembly kód, és végül a tárgykód "fizikai megjelenését" bemutató pontosvessző utáni karakterek.

Az első utasítás tehát az 1000h címtől kezdve két bájtnyi helyet foglal el tárbán, így a következő utasítás az 1002h címre kerül. A letöltő utasítás három bájt hosszú, érdemes megfigyelni, hogy a memóriacím (BFE0) ténylegesen alacsony rész (Low), magas rész (High), azaz "E0 BF" formában tárolódik.

Az egyetlen bájtnyi helyet elfoglaló "RET" az 1002h+3=1005h címre kerül.

Bár a visszafordított listában már értelemszerűen nem szerepelnek a szimbólumnevek, megjelenítetjük őket, ha leütjük az [@]-t (népszerű nevén a "kukac"-ot, német gépeken az [Ü]-t). Így megjelenik a következő sor:

```
BORDER BFE0 WHITE 00FF
```

Miután kigyönyörködtük magunkat, próbáljuk meg lefuttatni a programot! Ha a rendszer pillanatnyi állapotában indítanánk el, semmit sem látnánk, mert nincs a kettes lapra lapozva a rendszerszegmens (erről a [V]-vel győződhetünk meg). Először tegyük ezt a helyére az [O] leütésével, a B2 [Enter] és az FF [Enter] megadásával! Jöhet a program indítása: [G] 1000 [Enter]. S lón: a keret színe fehér lett.

Második programunk (2. lista) már összetettebb. Nem elégünk meg azzal, hogy megváltozik a keret színe, az összes szín felhasználásával villogtatni akarjuk a keretet.

A fordítást az 1000h címtől kezdjük. Értéket adunk a "border", a "seg" és a "page2" szimbólumoknak. Ez utóbbi kettőt azért építjük bele a programba, mert így futtatás előtt nem kell a parancssorból beállítanunk a kettes lap helyes tartalmát; a program magától elvégzi ezt a feladatot. A "NOP" utasításnak a lépésenkénti végrehajtásánál lesz egy kis szerepe (az ASMON egy kisebbfajta hibáját küszöböli ki), a program lényegéhez semmi köze.

A tulajdonképpeni program a forráslista hetedik soránál

kezdődik. Az ENTERPRISE memóriaszervezéséről a sorozat legelső részében esett szó. Az ott emondottakhoz most már csak annyit kell hozzátenni, hogy az egyes lapok tartalmát négy port állapotra határozza meg. A nullás laphoz (P0) a 0B0h, az egyeshez (P1) a 0B1h, a ketteshez (P2) a 0B2h, a hármashoz (P3) a 0B3h portcím tartozik. Ha tehát a kettes lapon a 255-ös sorszámú rendszerszegmenst akarjuk használni, akkor a 0B2h portra 255-öt kell írunk. Pontosán ezt teszi a hetedik és a nyolcadik sor.

```

;      2. program
org 01000h      ;fordítási cím
border equ 0bfe0h ;a keretszin cime
seg equ 255      ;rendszerseg. szama
page2 equ 0b2h  ;a kettes lap portcime
nop             ;trace-hez...
ld a,seg       ;rendszersegmens
out (page2),a  ;szegmenscsera
ld b,0         ;ciklusszamlalo
cycl1 push bc   ;B mentese
ld a,b         ;a szín kodja A-ba
ld (border),a ;a szín letarolasa
ld b,0         ;a másik ciklushoz
cycl2 djnz cycl2 ;idohuzas
pop bc         ;B visszaallitasa
djnz cycl1     ;folytatás?
ret            ;visszateres
end            ;forditas vege

```

2. lista

A kilencedik sorban a B regiszterbe nullát töltünk. A B regiszter - mint tudjuk - a DJNZ utasítás használja. Ha a regiszterbe induláskor a nulla érték kerül, akkor a ciklus 256-szor fog lefutni.

A következő sor elején álló "cycl1" címkét jelent, tehát azt a memóriacímet jelképezi, amelyre a "PUSH BC" utasítás fog kerülni. Az előbbi veremkezelő utasításra azért van szükség, mert egy belső DJNZ ciklust is használunk, és az elrontaná a külső ciklushoz tartozó regisztertartalmat. (A belső ciklust természetesen másképpen - ezertféle módon - is kialakíthatjuk volna, de így legalább látunk egy kis veremkezelést.)

A keret színét mindig a külső ciklushoz tartozó B regiszter tartalma határozza meg. Az "LD A,B" utasítással betöltjük azt az akkumulátorba, majd az "LD (border),A"-val letöltjük a színt.

A következő sorban nyugodt lelkiismerettel elronthatjuk a B regiszter tartalmát az "LD B,0"-val, hiszen a külső ciklus számlálóértéke a stack-en van.

A belső ciklusra az "időhúzás" miatt van szükségünk. Ha ezt nem tennénk a programba, akkor az olyan gyorsan lefutna, hogy a villogásnak nem lenne "élvezeti értéke". A "cycl2" címen lévő DJNZ önmagára ugrik vissza, így éri el a lassítást.

Amint véget ért a belső ciklus, azonnal helyreállítjuk a külső ciklushoz tartozó B regiszter tartalmát a "POP BC"-vel. A külső ciklus végét a "DJNZ cycl1" jelzi, a programot a "RET" utasítás zárja.

Ha végeztünk a begépeléssel, lépünk vissza a parancssorba! Nyomjuk le az [A]-t, így - hibátlan lista esetén - végrehajtódik a fordítás. A programot most lépésenkénti végrehajtásnál fogjuk lefuttatni, nyomjuk le ehhez a [T]-t, majd háromszor az [Enter]-t. A harmadik lenyomásra azért van szükség, hogy elkaphassuk a végrehajtás legelejét is. Itt derül ki a program elejére becsempészett "NOP" szerepe: az ASMON a trace funkcionál nem tud azonnal megállni, csak a második utasításnál. Ha tehát ügyesek voltunk (ezt jelzi a képernyő bal alsó sarkában a "PC=1001"), akkor éppen a program elején állunk. Nyomogassuk az [Enter]-t, és figyeljük meg az A, B és az SP regiszterek és a Z flagbit változásait. Ha a belső ciklushoz értünk, nyomjuk le a [SPACE]-t, így az gyorsabban lefut. A lépésen-

kénti végrehajtásból az [Esc] letűtésével juthatunk ki.

Fontos megemlékezni itt az ASMON egy igen bosszantó jellemzőjéről: Ha trace üzemmódban a végrehajtás a program végén álló "RET" utasításra fut, akkor nagy esélyünk van arra, hogy a verem tetején lévő szó tartalmától függően a teljes rendszer elszáll. Az utasítás hatására ugyanis (mint rendszeren) PC-be töltődik ez a szó, és a lépésenkénti végrehajtás innen folytatódik, tehát nem ér véget...

A program lefuttatásához nyomjuk meg a [G]-t, és írjuk be az 1000h-t, végül üssük le az [Enter]-t! A belső lassító ciklusnak köszönhetően a keretvillogás szemünk által érzékelhető "lassúsággal" megtörténik. A tisztelt Olvasóra bízom annak eldöntését, hogy kilépéskor miért lesz vörös színű (kódja 1) a keret.

```

;      3. program
org 01000h
border equ 0bfe0h
seg equ 255
page2 equ 0b2h
ld a,seg
out (page2),a
ld hl,0 ;a tar aljara mutat
cycl1 dec hl ;mutato az értékre
ld a,(hl) ;betoltes az A-ba
ld (border),a ;a szín letoltese
xor a ;A=0
or h ;HL elerte-e
or l ;a nullat?
jr nz,cycl1 ;ha nem, ujra
ret
end

```

3. lista

Harmadik programunk (3. lista) is a keretvillogtatáshoz költődik, de itt a keret színét meghatározó értékeket a teljes memória, felülről lefelé történő olvasásával kapjuk meg. A lista első hét sorát már ismerjük.

A szín kódját tehát úgy akarjuk megkapni, hogy először kiolvassuk a tár tetején (a 65535-ös címen) lévő értéket, majd az ezalattit és így tovább, egészen a tár aljáig (a 0-ás címig) haladva. A program elején álló "LD HL,0" ezért ne tévesszen meg senkit: Mivel a következő utasítás a "DEC HL", így a HL tartalma a legelső felhasználáskor tényleg 65535 lesz. Látható, hogy a HL a programban mutatóként szolgál, mindig arra a tárrekeszre mutat, amelyik értékét keretszínnek akarjuk felhasználni. A színkód az "LD A,(HL)" hatására kerül majd az akkumulátorba, a letöltés a szokásos módon történik.

A következő feladat annak eldöntése, hogy HL elérte-e a nullát, mert ebben az esetben abba kell hagyni a program (illetve a ciklus) folytatását. Mivel nincs 16 bites CMP utasítás, ezért valamilyen cselet kell kieszelnünk, ez a következő: Az akkumulátorba nullát töltünk (ezt teszi a "XOR A" művelet, amely az LD A,0-val teljesen azonos, csak rövidebb annál), és "belevagyoljuk" H és L tartalmát. Így ha HL tartalma nullával egyenlő, akkor A tartalma is nulla lesz, egyébként nem. Ha még nem értük el a memória alját, akkor az akkumulátorban az eredmény nem zéró (NZ igaz), így visszaugrunk a ciklus elejére.

A parancssorba lépve fordítsuk le a programot a memóriába! Azt javaslom, hogy lépésenkénti végrehajtásnál mindenki maga vizsgálja meg a program tényleges működését, az akkumulátor, a HL regiszter és a Z flagbit viselkedését. Még annyi tanácsod adok, hogy mindenki nyugodtan írja át a nyolcadik sorban álló "LD HL,0"-t mondjuk "LD HL,3"-ra, így senki sem fog egyenesen a gépe mellől nyugdíjba menni.

(folytatjuk)

-HCs-

Fizessen elő a

Hobby Elektronika és a Rádiótechnika

folyóiratokkal Így biztosan mindig hozzájut!

A cím: 1374 Budapest, Pf. 603. Tel.: 117 - 0262

A szerkesztőségben regisztrált HE előfizetőknek ingyenes nyák-film melléklet.

A PASCAL

6. rész

A programszerkezetek

Az adatszerkezetek - igen kimerítő - áttekintése után rátérhetünk a programszerkezetek tanulmányozására.

Míg az adatszerkezetek alkalmas megválasztásával egy átlagos alkalmazás esetén megtakaríthatjuk programsoraink mintegy 75 százalékát, a jó programszerkezetek használatával megtakaríthatjuk a programfejlesztésre és -belövésre fordított idő 75 százalékát.

Mielőtt a dolgok közéjébe vágnánk, emlékeztetem az olvasókat a Pascal nyelv néhány felírástechnikai jellegzetességére.

Míg a Basic nem tesz különbséget az értékadás jele és az egyenlő relációs jel között, mindkettőre az egyenlőségjelet alkalmazza, addig a Pascal két különböző jelet használ a két merőben eltérő funkció felírásához. Az egyenlőségjelet meghagyja az egyenlőség vizsgálata számára, míg az értékadás jeleként bevezeti a BASIC-en felnőtt programozók számára szokatlannak tűnő := jelet. A megkülönböztetés pedig jogos; nézzük az alábbi programrészletet:

```
VAR
  L : BOOLEAN;
  A, B : INTEGER;
...
A := 1; B := 2;
...
L := A = B;
```

Az utolsó értékadásban a logikai típusúnak deklarált L változó akkor kapna TRUE, azaz igaz értéket, ha A és B értéke egyenlő volna; mivel ez nem igaz, L értéke FALSE, azaz hamis.

A másik sajátosság a zárójelek használatában van. Míg a BASIC csak a hagyományos kerek zárójelet használja, addig a Pascal igényt tart a szögletes és a kapcsos zárójelekre is (sőt, még egy igen különös fajta zárójele is, az *utasítászárójele*; lásd később):

```
( ) [ ] { }
```

A kerek zárójelet egyrészt a kifejezésekben szerepelhet a matematikában megszokott módon, a kiértékelés sorrendjének befolyásolására, másrészt a függvények és eljárások paramétereit határozzák. Emellett, mint láttuk, a felsorolási típus felírásában van szerepe a deklarációban. A tömbelemek indexelésére és a deklarációban a tömb méretének megadására viszont a Pascal a szögletes zárójelet használja. Mint láttuk korábban, a szögletes zárójelek másik alkalmazása halmazgenerálásnál van. A kapcsos zárójele a programban megjegyzést jelöl. A megjegyzés a nyitó kapcsos zárójelettől a csukó kapcsos zárójelig terjed, így természetesen több sorra is kiterjedhet. Egyes régi klaviatúrakon nem szerepel a kapcsos zárójele, ezért a megjegyzés a

```
(* *)
```

összetett zárójeleppárral is megadható.

Másik jellegzetesség a töl -ig határok jelölése. Ilyen a BASIC-ben nincs, mivel ott a tömbelemek mindig a 0 indexszel kezdődnek. A Pascal, mint korábban már megfigyelhettük, megengedi tetszőleges kezdő- és záróindex használatát:

```
VAR
  A : ARRAY[ -5 .. 5 ] OF INTEGER;
  B : ARRAY[ -28 .. -13 ] OF REAL;
  C : ARRAY[ -1 .. 0, 0 .. 1 ] OF BOOLEAN;
```

A deklarációban az alsó és a felső határt választja el egymástól a két pont. (Csak megjegyzem, hogy a tetszőleges indextartomány megengedése egyáltalán nem felesleges gesztus; mint majd látni fogjuk, sokszor igen hasznos lehet.) Ugyancsak két pont választja el a részartomány típus alsó és felső határának értékét. Ez nem véletlen: az index mindig részartomány típusú:

```
TYPE
  SZINTIP =
    ( VOROS, NARANCS, SARGA, ZOLD, KEK,
      IBOLYA );
VAR
  INTENZITAS : ARRAY[ SZINTIP ] OF REAL;
  LUMINOZITAS : ARRAY[ VOROS .. IBOLYA ]
    OF REAL;
```

Még egy jelöléstechnikai dolog, és ezzel már bele is vágunk a programszerkezetek tárgyalásába: a Pascalban az utasításokat pontosvevő választja el egymástól. Ez kényelmes programtagolást tesz lehetővé, mivel nem kell (nem is lehet!) az utasítást egy sorba szorogatni; viszont vezélyt is rejt, hiszen egy esetleges szintaktikai hiba sem korlátozza a hatását egy fizikai sorra, hanem szinte bárhol kibukhat.

Az utasításrész

No, mint már korábban láthatuk, a Pascal program egy fejrészből és egy blokkból áll; a blokkot egyik összetevőjét, a deklarációs részt már megismertük; most nézzük meg részletesebben a másik összetevőt, az utasításrész.

Az utasításrész egy ún. *összesítő utasítás*. Ennek jellemzője, hogy egy BEGIN és egy END kulcszó határolja, szinte zárójeleként: nem csoda, hogy e két kulcszót *utasítászárójelek* nevezik. Az utasítászárójelekben tetszőleges számú utasítás állhat. Ezek lehetnek egyszerű utasítások, vagy újabb összetett utasítások, bár ez utóbbinak önmagában nincs sok értelme. De az utasítászárójele-pár lehet üres is; ennek látványosan nincs értelme, a valódi persze bonyolultabb (ha egy készülő programban a még el nem készült eljárásokat és függvényeket üres utasításrészrel felírjuk, akkor a fordítóprogram hajlandó elfogadni a programot, és ellenőrizhető a már elkészült részek helyessége).

Az értékadó utasítás

Az egyik egyszerű utasítás az értékadó utasítás. Ennek szintaktikája nem mutat semmi meglepőt: az utasítás *bal oldalán* egy *változó* áll, ez kap majd értéket; a *jobb oldalán* pedig egy *kifejezés*, ez határozza meg a változónak adandó értéket. A két oldalt az *értékadás operátora*, a már ismert := jelkombináció választja el egymástól.

Mivel a Pascal számos (pontosabban: számtalan) típust ismer, nagyon fontos, hogy a baloldali és a jobboldali típusának egy kifejezésen belül azonosnak vagy egymással kompatibilisnek kell lennie. A *változó* típusát mi határozzuk meg a deklarációkor; a *kifejezés* típusát az őt alkotó elemek típusa és a rajtuk végrehajtott műveletek együttesen határozzák meg. Egy valódi változó mindig megkaphatja egy egész kifejezés értékét, ezért a

```
VALOS_VALTOZO := EGESZ_KIFEJEZES
```

alakti értékadás helyes; egy egész változó viszont definíciója szerint szűkebb értéktartományt fed le, mint egy valódi kifejezés, ezért az ellenkező kombináció nem megengedett, a fordítóprogram visszadobja. Ez a fajta korlátozás csak első pillantásra ellenszenves: sokkal jobb, ha azonnal kiderül a típuskeveredés, mintha futás közben jelentkezniék a megmagyarázhatatlan hibák.

A típusösszeferhetetlenség okozta konfliktusok feloldására szerencsére léteznek a Pascalban ún. *típuskonverziós függvények*, amelyek az egyik típusból a másikba alakítanak át egy értéket, ha ez lehetséges. Ezeket a függvényeket majd később nézzük át.

A Pascal értékadása sokkal hatékonyabb, mint a Basic hasonló funkciója. Most látjuk csak a sok-sok típus előnyét: sokszáz elemű rekordok és sokdimenziós, sokszor elemű tömbök kaphatnak értéket egyetlen értékadó utasítással!

Anélkül, hogy a kifejezés pontos szintaktikájának taglalásába belemennénk (az érdeklődők megtalálják valamelyik Pascal könyvben), úgy lehetne összefoglalni: a kifejezést *változók*, *konstansok* és *függvényhívások*, illetve *operátorok* alkotják, a kiértékelés sorrendjét szükség esetén zárójelezéssel adva meg.

A *változó* meghatározását ebben a pillanatban az olvasó intuíciójára bízunk, induláshoz ez elegendő. A *konstans* lehet *alaki konstans*, amikor is a kifejezésben a konstans alaki értéke szerepel, és lehet *deklarált konstans*, ha a kifejezésben a korábban konstansnak deklarált azonosító szerepel.

A kifejezés kiértékelése a program által bairól jobbra haladva történik, de befolyásolja az egyes operátorok ún. precedenciájától. Ez a Basic-ben is igen hasonló módon történik, csak a lehetséges operátorok száma kisebb.

A legmagasabb precedenciájú - tehát elsőként végrehajtható - operátor a *logikai negálás*, a jele NOT. Az utána álló (logikai típusú) elem értékét az ellenkezőjére változtatja.

A második lépés az ún. *multiplikatív* operátorok alkotják. Ezek a szorzás (*), az osztás (/), az egész osztás (DIV), a maradékképzés

(MOD) és a logikai ÉS művelet (AND). Az egész osztás során csak a hányados egész része keletkezik, míg a maradék képzés az egész osztás során keletkező maradékot adja eredményül.

A következő szint az *additív* operátoroké; ezek az összeadás (+), a kivonás (-) és a logikai VAGY művelet (OR). Emlékeztetem az olvasókat, hogy a + és a - jel a halmazokra és elemekre más jellegű műveletet határoz meg.

A legkisebb precedenciával a relációs operátorok bírnak; ezek az egyenlő (=), nem egyenlő (<>), kisebb (<), nagyobb (>), kisebb vagy egyenlő (<=) és a nagyobb vagy egyenlő (>=). Ide tartozik még a halmazoknál megismert IN operátor is.

Ha az operátorok precedenciája által meghatározott kiértékelési sorrend az adott esetben nem megfelelő, a sorrendet a matematikában megszokott módon zárójelek alkalmazásával megváltoztathatjuk.

Az eljárásutasítás

A másik egyszerű utasítás az *eljárásutasítás*. Ez egy általunk definiált, vagy a Pascal rendszer által készen adott eljárásra való hivatkozás. Az eljárásutasítás végrehajtásakor a program végrehajtja az eljárás törzsében foglalt utasításokat. Ez nagy vonalakban a Basic GOSUB utasításra emlékeztet, de egy sokkal korrektebb formában. Az eljárásutasítás a meghívott eljárásnak *paraméterekeket* adhat át. Az egész kérdéskört majd részletesen áttanulmányozzuk az eljárások és a függvények tárgyalásánál.

A ciklusszervező utasítások

A hagyományos Basic csak egyetlen ciklusszervező szerkezetet ismer, ezt a FOR ... NEXT utasításpárral valósítja meg. A Pascalban is létezik hasonló szerkezet, ugyanakkor egyéb ciklusszervező szerkezetek is léteznek.

A FOR ... DO utasítás

A FOR ... DO utasítást akkor használjuk ciklusszervezésre, ha előre tudjuk, hány alkalommal kell a ciklusmagot végrehajtanunk. Az utasítás szintaktikája a következő:

FOR változó := alsó_határ TO felső_határ DO
utasítás

illetve

FOR változó := felső_határ DOWNTO alsó_határ DO
utasítás

Mint látjuk, a szintaktika hasonló a Basic-ben megszokotthoz. A *változó* a ciklusváltozó, ez veszi majd fel sorban az összes értéket az *alsó_határ* és a *felső_határ* között a TO kulcszavú változatnál növekvő, a DOWNTO kulcszavú változatnál csökkenő sorrendben. A DO kulcszó szerepe csak az elválasztás. A ciklus minden egyes lefutásakor végrehajtódik az *utasítás*, amely természetesen lehet *összesített utasítás* is, ekkor a BEGIN ... END utasításcsoportot kell alkalmaznunk:

```
FOR változó := alsó_határ TO felső_határ DO
BEGIN
  utasítás_1;
  utasítás_2;
  ...
  utasítás_n
END
```

Az *utasítás* lehet újabb FOR ... DO utasítás is, pl.:

```
FOR I := 1 TO IMAX DO
  FOR J := 1 TO JMAX DO
    FOR K := 1 TO KMAX DO
      A[ I, J, K ] := B[ K, J, I ]
    ;
  ;
;
```

Mint látjuk, a Pascal-féle FOR ... DO utasítás nem ismeri a Basic által megengedett STEP kulcszót, így a ciklusváltozó értéke minden lefutásakor eggyel (illetve mínusz eggyel) változik. Ez nem jelent problémát, a STEP-es alak egyszerű módon átalakítható a STEP nélküli alakba.

Itt meg kell jegyeznem néhány fontos szabályt. A ciklusváltozó csak egész típusú (vagy annak részartomány), valamint felsorolási típusú lehet. Ez megint csak egy egyszerű korlátozás, valós típusú akkor sem szabad ciklusváltozóként használni, ha a programnyelv azt megengedi. Ennek az az oka, hogy a valós számokat a számítógép véges pontossággal ábrázolja, így egyrészt nem tudhatjuk, hogy a kezdő- és a végfeltételnél hogyan fog viselkedni a ciklus, másrészt a ciklus többszöri végrehajtása során az egyébként általában kicsiny értékű kerekítési

téti hiba összegződhet, így egészen rossz eredményt kaphatunk.

A másik fontos alapszabály, hogy ciklusváltozóként csak *lokális* változót használjunk, azaz a változót abban az eljárásban vagy függvényben deklaráljuk, amelyikben a ciklus van. Ellenkező esetben várattalan és nehezen felderíthető hibákra számíthatunk. Egyes Pascal fordítók figyelmeztetést adnak, ha a ciklusváltozó nem lokális.

A harmadik szabály - nemcsak a Pascalban - a ciklusba beugrás és a ciklusból kiugrás tilalma. Minden ciklusba csak az elején szabad belépni és csak a végén szabad kilépni. Ha ugyanis beugrunk a ciklusba, a ciklusváltozó nem kapott kezdőértéket, így a továbbiakban értéke meghatározatlan. A ciklusból kiugrás pedig áttekinthetetlené teszi a program szerkezetét. Ha mindenképpen ki kell ugranunk a ciklusból idő előtt, inkább használjuk a WHILE ... DO vagy a REPEAT ... UNTIL szerkezetet. Végül, nem igazán elegáns, de még megengedhető megoldásként adjunk a ciklusváltozóknak a végértékénél nagyobb (A DOWNTO-s változat esetében kisebb) értéket, így a ciklusmag végén megtörténik a kilépés.

A negyedik szabály, hogy a ciklusváltozót a ciklusmagban nem szabad megváltoztatni. Ez akói haligatolagosan kivételt teszünk az előző szabálynál megengedett esetben.

A WHILE ... DO utasítás

Az utasítást akkor használjuk, ha előre nem tudjuk, hogy a ciklusmagot hányszor akarjuk végrehajítani. Az utasítás alakja a következő:

WHILE feltétel DO
utasítás

A végrehajtás során a gép megvizsgálja, hogy teljesül-e a *feltétel*. Ha igen, végrehajtja az *utasítást*, majd újra megvizsgálja a feltételt. Az *utasítást* így mindaddig végrehajtja, amíg a feltétel fennáll. Az alábbi programrészlet mindaddig olvas az F file-ból a C változóba, amíg a file végére nem érünk:

```
WHILE NOT EOF( F ) DO
  READ( F, C )
```

Az EOF(F) függvény TRUE (igaz) értéket ad vissza, ha az F file-ban már nincs több adat. A NOT EOF(F) kifejezés értéke így TRUE mindaddig, amíg *nem* értünk a file végére.

Az *utasítás* itt is lehet összetett utasítás is, pl. újabb WHILE ... DO utasítás.

A WHILE ... DO utasítás használatánál nagyon fontos, hogy a ciklusmag úgy működjön, hogy előbb-utóbb a *feltétel* értéke FALSE (hamis) legyen, különben a program soha nem lép ki a ciklusból. A

WHILE TRUE DO;

utasítás pl. garantáltan végtelen ciklust eredményez. Egyes rendszerekben ilyenkor azért a billentyűzetről megszakítható a program; vigyázzunk, nem mindenütt!

Arra is figyelniünk kell, hogy ha a *feltétel* értéke a belépéskor FALSE, a ciklusmag egyszer sem hajtottódik végre.

A REPEAT ... UNTIL utasítás

Ezt az utasítást is akkor használjuk, ha nem ismeretes előre, hány alkalommal kell a ciklusmagnak lefutnia. Az utasítás alakja:

```
REPEAT
  utasítás_1;
  utasítás_2;
  ...
  utasítás_n
UNTIL feltétel
```

Belépéskor először végrehajtódik a ciklusmagot alkotó utasításcsoport, majd a gép kiértékeli a *feltételt*. Ha ez TRUE (igaz), a végrehajtás *kilép* a ciklusból, ellenkező esetben a ciklusmag ismételt végrehajtásával folytatódik.

Látjuk tehát, hogy a feltétel hatása itt pontosan az ellenkezője annak, amit a WHILE ... DO utasításnál láttunk.

Ügyeljünk arra tehát, hogy a REPEAT ... UNTIL szerkezetben a ciklusmag legalább egyszer minden esetben végrehajtódik.

Ez a szerkezet használható akkor, ha a FOR ... DO ciklusból való kiugrást el akarjuk kerülni:

```
I := 0;
REPEAT
  I := I + 1;
UNTIL MEGVAN( I ) OR ( I = IMAX );
```

Az általunk írt - BOOLEAN típusú - MEGVAN függvény vizsgálja, hogy az I-ik elem-e a keresett.

(folytatjuk...)

Lehetőségek Páratlan Tárháza (LPT) 5.

Befejezésül bemutatok négy látványos képmegjelenítési rutint. Természetesen mindegyik rutin működésének alapfeltétele, hogy az egyes LPB-k mindegyike egyetlen pixelsort definiáljon. A rutinok használata a következő: Először mindig a "DARK" címkejű rutint kell meghívni, majd a videomemóriát kell feltölteni a megfelelő információval, és végül meg lehet hívni a négy képbekapcsoló rutin bármelyikét.

Az egyes rutinok megértését a megjegyzések segítik. Fontos, hogy a rutinok meghívása előtt engedélyezzük a megszakítást, mert HALT utasításokkal van szinkronizálva; valamint az, hogy be legyen lapozva az LPT-t tartalmazó szegmens.

(Vége)

-DEVIL-

```

LPTADDR EQU 4000      ;LPT Z80-AS CIME
LPTLEN  EQU 0F3      ;LPB-K SZAMA
VIDADDR EQU 4000      ;VIDEOEMORIA NICK CIME
LINELEN EQU 50       ;PIXELSOR HOSSZA BAJTBAN
LEFMARG EQU 08H      ;BAL MARGO
RIGMARG EQU 33       ;JOB MARGO

DARK      LD IX,LPTADDR+2 ;KEP KIKAPCSOLASA
          LD DE,10       ;EGY LPB HOSSZA
          LD B,(PTLEN)   ;LPB-K SZAMA
NDARK     LD (IX),3FH    ;BAL MARGO 3FH-RA
          LD (IX+1),0    ;JOB MARGO 0-RA
          ADD IX,DE      ;KOVETKEZO LPB CIME
          DJNZ NDARK    ;VISSZA HA VAN MEG LPB
          RET

BRIGHT1  LD IX,LPTADDR+2 ;KEPBKAPCSOLAS 1
          LD DE,20       ;KET LPB HOSSZA
          LD C,(EFMARG)  ;BAL MARGO C-BE
          LD A,(RIGMARG) ;JOB MARGO A-BA
          LD B,(LPTLEN/2+(LPTLEN MOD 2))
NBRIGH11 LD (IX),C      ;BAL ES JOB MARGO
          LD (IX+1),A    ;BEALLITASA
          ADD IX,DE      ;KOVETKEZO UTANI LPB
          HALT          ;VARAKOZAS
          DJNZ NBRIGH11
          LD IX,LPTADDR+12 ;MASODIK LPB MARGOCIME
          LD B,(PTLEN/2) ;CIKLUSVALTOZO
NBRIGH12 LD (IX),C      ;BAL ES JOB MARGO
          LD (IX+1),A    ;BEALLITASA
          ADD IX,DE      ;KOVETKEZO UTANI LPB
          HALT          ;VARAKOZAS
          DJNZ NBRIGH12
          RET

BRIGHT2  LD IX,LPTADDR+4 ;KEPBKAPCSOLAS 2
          LD HL,VIDADDR+LINELEN*(LPTLEN-1)
          ;UTOLSO ELOTTI
          LD DE,10       ;PIXELSOR VIDEOCIME
          LD B,(PTLEN)
NBRIGH21 LD (IX),L      ;VIDEOCIMEK BEIRASA
          LD (IX+1),H    ;AZ LPB-KBE
          ADD IX,DE      ;KOVETKEZO LPB
          DJNZ NBRIGH21
          LD IX,LPTADDR+2 ;ELSO LPB MARGOCIME
          LD DE,10
          LD B,(PTLEN)
          LD A,(LEFMARG)
          LD C,(RIGMARG)
NBRIGH24 LD (IX),A      ;BAL ES JOB MARGO
          LD (IX+1),C    ;BEIRASA
          ADD IX,DE      ;KOVETKEZO LPB
          DJNZ NBRIGH24
          LD HL,LPTADDR+LINELEN*(LPTLEN-2)
          ;ALULROL A MASODIK
          LD C,LPTLEN    ;PIXELSOR VIDEOCIME
          LD B,C
          LD IX,LPTADDR+4 ;ELSO LPB VIDEOCIME
          LD DE,10       ;EGY LPB HOSSZA
NBRIGH22 LD (IX),L      ;VIDEOCIM BEIRASA
          LD (IX+1),H    ;EGY LPB-BE
          ADD IX,DE      ;KOVETKEZO LPB
          DJNZ NBRIGH22
          LD DE,-LINELEN ;VIDEOCIM CSOKKENTESE
          ADD HL,DE      ;EGY PIXELSOR HOSSZAVAL
          HALT          ;VARAKOZAS
          DEC C          ;CIKLUSVALTOZO CSOKKENTESE
          JR NZ,NBRIGH23 ;VISSZA HA KELL MEG
          RET

BRIGHT3  LD B,LPTLEN/2 ;KEPBKAPCS. 3
          LD C,1
          LD HL,VIDADDR+LINELEN*(LPTLEN-2)
          ;ALULROL A MASODIK
          LD (BRIGVAR),HL ;SOR CIMEKNEK ELMENTESE
NBRIGH33 PUSH BC        ;CIKLUSVALTOZO MENTESE
          LD IX,LPTADDR+2 ;ELSO LPB MARGOCIME
          LD HL,(BRIGVAR) ;AKTUALIS VIDEOCIM
          LD B,C          ;BEOLVASASA
          LD (IX+2),L    ;ES BEIRASA AZ LPB-BE
          LD (IX+3),H
          LD (IX+1),RIGMARG ;LPB BAL ES JOB M
          LD (IX),LEFMARG ;MARGO BEIRASA
          LD DE,20       ;KOVETKEZO UTANI
          ADD IX,DE      ;LPB CIME
          LD DE,2*LINELEN ;KOVETKEZO UTANI
          ADD HL,DE      ;PIXELSOR CIME
          DJNZ NBRIGH31
          LD DE,(BRIGVAR)
          LD HL,2*VIDADDR+LINELEN*(LPTLEN-1)
          ;FELSO RESZBEN LEVO
          OR A           ;SOR CIMEKNEK SZAMOLASA
          SBC HL,DE
          LD IX,LPTADDR+10*(LPTLEN-1)+2-10*(LPTLEN MOD 2)
          LD B,C

```

```

NBRIGH32 LD (IX+2),L    ;VIDEOCIM
          LD (IX+3),H    ;BEIRASA
          LD (IX+1),RIGMARG ;BAL ES JOB MARGO
          LD (IX),LEFMARG ;BEALLITASA
          LD DE,-20      ;KETTOVEL FELJEBB
          ADD IX,DE      ;LEVO LPB CIME
          LD DE,-2*LINELEN ;KETTOVEL FELJEBB LEVO
          ADD HL,DE      ;PIXELSOR CIME
          DJNZ NBRIGH32
          LD HL,(BRIGVAR)
          LD DE,-2*LINELEN ;VIDEOCIM VALTOZO
          ADD HL,DE      ;CSOKKENTESE KET
          LD (BRIGVAR),HL ;PIXELSOR HOSSZAVAL
          POP BC         ;CIKLUSVALTOZO VISSZA
          INC C
          HALT          ;VARAKOZAS
          DJNZ NBRIGH33
          RET

BRIGVAR  DEFW 0

BRIGHT4  LD B,10       ;KEPBKAPCSOLAS 4
          LD C,1
          LD HL,VIDADDR
          LD IX,LPTADDR+2
NBRIGH42 PUSH BC        ;REGISZTEREK
          PUSH HL       ;ELMENTESE
          PUSH IX
          LD A,C         ;CIKLUSVALTOZO BEALL.
          LD B,H        ;VIDEOCIM BC-BE
          LD C,L
          LD HL,INTABLE ;TABLAZATCIM HL-BE
NBRIGH41 LD E,(HL)     ;TABLAZAT
          INC HL        ;KOVETKEZO
          LD D,(HL)     ;ELEMEN DE-BE
          INC HL
          EX DE,HL
          ADD HL,BC     ;HL=VIDEOCIM+TABLAZAT-
          EX DE,HL     ;BOL KIVETT ERTEK
          LD (IX+2),E   ;LPT VIDEOCIM
          LD (IX+3),D   ;BEIRASA
          LD (IX),LEFMARG ;MARGOK
          LD (IX+1),RIGMARG ;BEALLITASA
          LD DE,-10     ;ELOZO LPB-CIM
          ADD IX,DE     ;SZAMOLASA
          DEC A
          JR NZ,NBRIGH41
          POP IX
          LD DE,10      ;KOVETKEZO LPB-CIM
          ADD IX,DE    ;SZAMOLASA
          POP HL
          LD DE,LINELEN ;KOVETKEZO SOR
          ADD HL,DE    ;VIDEOCIME
          POP BC
          INC C        ;CIKLUSHOSSZ MOVELESE
          HALT        ;VARAKOZAS
          DJNZ NBRIGH42
          LD B,LPTLEN-29
NBRIGH44 PUSH BC
          PUSH HL
          PUSH IX
          LD A,11
          LD B,H
          LD C,L
          LD HL,INTABLE
NBRIGH43 LD E,(HL)
          INC HL
          LD D,(HL)
          INC HL
          EX DE,HL
          ADD HL,BC
          EX DE,HL
          LD (IX+2),E
          LD (IX+3),D
          LD (IX),LEFMARG
          LD (IX+1),RIGMARG
          LD DE,-10
          ADD IX,DE
          DEC A
          JR NZ,NBRIGH43
          POP IX
          LD DE,10
          ADD IX,DE
          POP HL
          LD DE,LINELEN
          ADD HL,DE
          POP BC
          INC C
          HALT
          DJNZ NBRIGH44
          LD IX,LPTADDR+10*(LPTLEN-2AH)+2
          LD L,(IX+2)   ;KEP ALJANAK
          LD H,(IX+3)  ;NELYREALITASA
          LD B,29
          LD DE,10
          ADD IX,DE
          LD DE,LINELEN
          ADD HL,DE
          LD (IX+2),L
          LD (IX+3),H
          LD (IX),LEFMARG
          LD (IX+1),RIGMARG
          HALT
          DJNZ NBRIGH46
          RET

INTABLE  DEFW 0,2*LINELEN,5*LINELEN,7*LINELEN
          DEFW 8*LINELEN,0AH*LINELEN,0BH*LINELEN
          DEFW 0CH*LINELEN,0EH*LINELEN,0FH*LINELEN
          DEFW 0H*LINELEN,0EH*LINELEN,10*LINELEN
          DEFW 11*LINELEN,13*LINELEN,16*LINELEN
          DEFW -10*LINELEN ;LEGORULESI TABLAZAT

```

Basic programok titkosítása

Sokakat érdekelhet, hogyan dugjuk el illetékeseknek elől elkészült Basic programjainkat. Ismerek erre egy eljárás, amely lehet, hogy sok felhasználónak már nem mond újat, de ilyen formában összegyűjtve tudomásom szerint még sehol sem jelen meg.

Az eljárás négy pontból áll, lássuk tehát sorra:

1. A Stop billentyű letiltása

Hatására a futó programot nem lehet a Stop billentyűvel megállítani. Megvalósítása Basic-ben:

```
SET INTERRUPT STOP OFF
```

2. A melegindítási cím átírása

A program a meleg reset-re (egyszer megnyomva a reset gomb) is "eliszál". Adjuk ki a

```
SPOKE(255,49144,0):SPOKE(255,49145,0)
```

parancsokat! Az 1., és 2. pontok közös hatása: ha a program már elindult, nem lehet megállítani. (Csak ha hibával kilép! Célszerű ezért a hibalehetőégeket a programból lekezelni HANDLER-ek használatával!)

3. Az autostartos letiltása

A program a LOAD-dal való betöltés után is automatikusan elindul. A programot az ASMON-ba kell tölteni és a fejrész 5 számú bájtyát - ami addig 00 volt - 05-re kell átírni. (Az 5. sorszámú bajt sorrendben a hatodik! Az ASMON-ra vonatkozó idevágó tudnivalók az ENTERPRESS I/1. és I/2. számában az Örökéletkódoknál, illetve a II/3. számában az "Assembly 5." cikkben olvashatók el.) Az 1., 2., és 3. pontot együttes alkalmazása már jó programvédelmet jelent. Ezt a programot nem lehet megnézni, mert autostarttal indul, és nem lehet megállítani. Magától azonban még megállhat, ha hibára fut, vagy ha úgy írtuk meg, hogy egyszerűen a végére ér.

4. A listázás letiltása

A program listázása egy bizonyos sorszám után letiltásra kerül. Az eddigiek közül ez a legbonyolultabb és egyben a legveszélyesebb. Ha a program jól van megírva, erre a pontra már nincs is igazán szükség a fenti pontok alkalmazása után. Ha mégis alkalmazni kívánjuk, hagyjunk egy változatot az eredeti programból, nehogy hibázás esetén a teljes program elveszzen.

Ha a Basic program egyik sorszámát 9999-nél nagyobb számra írjuk át, a listázás ezen sorszámától elkezdve nem lehetséges. A sorszám feidírását szintén az ASMON-ban lehet megoldani, ehhez azonban ismerünk kell a Basic program tárbeli szerkezetét.

A Basic program a tárban tokenizált formában, soronként egymás után helyezkedik el. Egy sor négy fő részre bontható, ezek a következők:

- a sor hossza (1 bajt)
- a sor Basic sorszáma hexadecimálisan (2 bajt)
- a sor "tartalma" tokenizált formában
- a sor végét jelző bajt (0).

Ha próbaképpen egy Basic programot az ASMON-ba töltünk, számoljuk le az első 16 bajtot (ez a programfejrész), a következőtől kezdődik az első programsor. Ezen bajt tartalmával előre haladva (mivel ez jelzi a sor hosszát) a második sor hosszjelző bajtjához érünk. Ez addig tart, amíg a sor hosszaként 0-t kapunk, ez már a program végét jelzi. A hosszjelző bajtjok tehát egy láncot alkotnak, melyen végiglépve bármelyik sort megállíthatjuk, és átírhatjuk annak sorszámát.

Praktikus az a megoldás, amikor a program első sorának ezt változtatjuk:

```
100 PROGRAM "név.kit"
```

Ekkor a 110 sor sorszámát átírtva listázáskor csupán annyi derül ki, hogy milyen program van a tárban. Az átírásához töltsük a programot az ASMON-ba, számoljuk le az első 16 bajtot, a következő bajt jelzi az első sor hosszát. Ezután a hexadecimális "64 00" következnek, ami nem más, mint a decimális 100 (64h=100d), azaz a program első sora. A lánc következő tagja utáni két bajt: "0E 00", ez a 110. Ha itt a "00"-t átírjuk "FF"-re, máris 9999-nél nagyobb sorszámot kaptunk. Ezután már csak ki kell menteni a programot! (Vigyázzunk a "Last address"-rel!)

A fenti négy pont alkalmazásával készült program tehát így kezdődik:

```
100 PROGRAM "név.kit"
110 SET INTERRUPT STOP OFF
120 SPOKE(255,49144,0)
130 SPOKE(255,49145,0)
140 ...
```

Ezenkívül át van írva az autostart bajt és a 110-es sor sorszáma. Így a program autostarttal indul, sem lehet megállítani, ha hiba miatt mégis kilép, listázáskor csak az első sort mutatja magából.

Ez a programvédelem szerintem bőven elég ahhoz, hogy illetéke-

les személy ne tudjon bejelentődni Basic programunkba. Természetesen aki ismeri az eljárást, az könnyedén feltörheti, de ez időt vesz igénybe, és egy Basic program titkosítása végülis nem egy egyszerűen fontos dolog, inkább csak az érdekessége miatt érdemelhet egy-két szót.

Hámori György

Karakterek tervezése

Az IS-Basic SET CHARACTER paranccsal a gép karakterképeit könnyedén megváltoztathatjuk. A kezdők számára azonban bonyolultnak tűnik a szükséges jellemzők meghatározása, a karakterek tervezése. Nekik szánunk az alábbi irást.

Mint a számítógépben minden, így a karakterképek szerkesztése is a kettes számrendszerhez kapcsolódik. Az egyes karakterek 8 bit szélesek, és 9 bit magasak, a teljes karakter tehát 72 bit trja le. Tudjuk, hogy a bit tulajdonképpen egy kétállapotú kapcsoló, amely ha be van kapcsolva, akkor értéke egy, egyébként pedig nulla. Ha a kapcsolóállapotot levettjük a karakterekre, akkor azt mondhatjuk, hogy a bekapcsolt bit látszik, a kikapcsolt nem.

A karakter - tervezés szempontjából - 8 egység széles, 9 egység magas mátrixként fogható fel. A karaktert ebben a mátrixban kell megrajzolni (célszerű kockás papírt használni). Nem véletlen, hogy 8 egységből, azaz 8 bitből áll össze a karakter egy-egy sora: ezt bájt-ként lehet értelmezni, a gép ekként is kezeli. A bájtban tehát 8 bit foglal helyet, minden bitnek helyiértéke van.

A karakter egyes sorai bajtjokat tartanak, 9 ilyen bajt van egymásra helyezve a karakterben. A bajt jobb széle bitje a 0., a bal széle a 7. sorszámot viseli. Mivel a bit két állapotot vehet fel, így a 0. bit helyiértéke $2^0=1$, az 1. bité $2^1=2$, a 2. bité $2^2=4$ és így tovább egészen $2^7=128$ -ig, ezek az értékek láthatók az ábra alján.

A sorokat alkotó bajtjok értékeit egyszerűen úgy kell meghatározni, hogy összeadjuk az azon bitekhez tartozó helyiértékeket, ahol a bit értéke egy. A melléklet ábra megfelelő sorának értéke így $16+8=24$, hiszen a negyedik és a harmadik bit van egybe állítva. Ezt az eljárást követve mind a kilenc sornál elvégezzük a számítását.

Ha elkészültünk ezzel, akkor a kapott számokat közölnünk kell a géppel, az a SET CHARACTER paranccsal tehetjük meg. A parancs első paramétere az az ASCII kód, amelyhez tartozó karakter képét át kívánjuk definiálni. Az ezt követő kilenc paraméter a karaktert alkotó kilenc értéket jelenti, elsőnek a karakter tetején állót kell megadni. Az utasítás formája tehát:

```
SET CHARACTER 00h,101,102,103,104,105,106,107,108,109
```

Az ábrázolt karaktert tegyük az "A" betű helyére, ennek ASCII kódja a 65.

```
SET CHARACTER 06,34,35,96,128,96,96,96,96
```

Bizonyára sokan furcsállják, hogy miért nekünk kell ezeket az értékeket kiszámítani, miért nem bízzuk ezt a gépre? Nekik teljesen igazuk van, hiszen: "Dolgozzanak a gépek, gondolkozzanak az emberek". A Basic rendelkezik a BIN() függvénnyel, amellyel az egyes sorok értékei kiszámíthatók. A függvény felhasználására láthatunk példát a listán. Az egyes sorokhoz tartozó bajtiértékeket egy tömbben helyezjük el. Ilyen "ábrázolásban" a karakterképek könnyedén tervezhetünk. Kár, hogy a Basic interpreter a BIN() elején álló nullákat elünteti.

```
100 PROGRAM "CHARDEF.BAS"
110 NUMERIC C(1 TO 9)
120 LET C(1)=BIN(00011000)
130 LET C(2)=BIN(00100100)
140 LET C(3)=BIN(01000010)
150 LET C(4)=BIN(01111110)
160 LET C(5)=BIN(01000010)
170 LET C(6)=BIN(01000010)
180 LET C(7)=BIN(00000000)
190 LET C(8)=BIN(00000000)
200 LET C(9)=BIN(00000000)
210 SET CHARACTER ORD("A"),
C(1),C(2),C(3),C(4),C(5),
C(6),C(7),C(8),C(9)
```


Mandelbrot-halmaz

Valószínűleg minden olvasó tudja, hogy mi is ez a Mandelbrot-díra. A Mikrozműveltség Magazin egyik régi számában található egy ilyen témájú Basic program, amellyel ENTERPRISE-on is elővarázsolhatjuk ezeket a csodálatos képeket. Az említett program egyetlen hátránya, hogy egy kép kiszámlálásához akár 24 óráig is eltarthat. A sebesség jelentős mértékű növelése csak gépi kódú programmal lehetséges. Most egy ilyen program forráslístáját mutatom be, amely ASMÓN-nal fordítható le.

A program működésének megismeréséhez a következőket kell tudni. A leglényegesebb része a 32 bites előjeles számokat őrző és átvonó rutinok, amelyek más pontos számolást igénylő programokban is felhasználhatóak.

A program használata egyszerű: Miután begépeztük, lépünk ki az editorból, majd a [Z] (német gépeknél az [Y]) billentyű megnyomásával úgy állítjuk be a fordítási opciókat, hogy a gép a memóriába fordítson (Memory assembly: YES). Ezután az [A] billentyűvel fordítjuk le a programot, és végül a [G]-vel elindíthatjuk. A "START:" kérdésre 3000-et kell beírni. Elindítás után a program elkezd a kép megrajzolását, ami maximálisan egy órányi ideig tart. Ha befejezte a számolást, a kéretszin átvált fehérre, jelezvén, hogy egy billentyű lenyomására vár a program. Ha az [ESC]-et nyomjuk meg, akkor visszatér ASMÓN-ba, ha az [S] billentyűt, akkor pedig kimentti a képet "MANDEL.PEX" néven. A kimentett kép a Paintbox rajzolóprogramba tölthető be, ahol azt átszínezhetjük vagy akár ki is nyomtathatjuk. A programból a kép elkészülte előtti is kiléphetünk az [ESC] megnyomásával. A kép adatait és a nagyítás mértékét a program elején lévő EQU-oknál állíthatjuk be, ahol az előjel +1 vagy -1, az egész és tört részek 0 és 0FFFFh közötti hexadecimális számok lehetnek. A felbontás 1 és 1000h között változtatható.

A program működésének megértéséhez szükséges némi matematikai ismeret a Mandelbrot-halmaz felépítéséről. Minden halmazbeli elemnek a képernyőn egy pont felel meg, amelynek színe attól függ, hogy hány számolási ciklus alatt ér el egy megszabott határértéket. A Mandelbrot-halmazt az $(X, Y) + (X, Y)^2$ összefüggés adja meg, ahol az (X, Y) és az (A, B) egy-egy komplex számot jelent. Az (A, B) értéke a kiszámítandó pont helyétől függ, az (X, Y) pedig mindig az előző kiszámított érték, első számolásakor nulla. Az így folyamatosan számolt szám vagy a végtelenhez tart, vagy a nulla körül ingadozva egy spirált ír le a komplex térben. Az utóbbi esetben a pont eleme a halmaznak, és a képernyőn fekete színnel jelenik meg. Ha azonban a végtelenbe "szalad" akkor attól függően, hogy hány ciklus alatt ér el egy bizonyos határértéket, egy színes pontot kapunk eredményül.

-DEVIL-

	.RADIX	10h	
VALOSEL	EQU	3000	:X KOORDINATA ELOJEL
VALOSEG	EQU	2	:X KOORD. EGESZ RESZ
VALOSTR	EQU	0	:X KOORD. TORT RESZ
KEPZEL	EQU	-1	:Y KOORD. ELOJEL
KEPZEG	EQU	1	:Y KOORD. EGESZ RESZ
KEPZTR	EQU	3000	:Y KOORD. TORT RESZ
HAGY	EQU	280	:FELBONTAS MERTEKE
SOROZ	EQU	20	:HATARERTEK
START	DI		
LD	A, OCH	:VARAKOZAS	
OUT	(0BFh), A	:TILTAS	
LD	(STACK), SP	:STACK HENTESE	
LD	SP, 4000	:STACK BEALL.	
IN	A, (0B1)	:1-ES ES 2-ES	
LD	(SEGh1), A	:LAPID LEVO	
IN	A, (0B2)	:SZEGHENSEK	
LD	(SEGh2), A	:ELTAROLASA	
LD	A, 0FCh	:0FCh, 0Fh	
OUT	(0B1), A	:SZEGHENSEK	
INC	A	:BELAPOZASA	
OUT	(0B2), A		
LD	HL, LPT	:LPT	
LD	DE, 4000	:ELOALLITASA	
LD	BC, LENLPT		
LDIR			
LD	HL, 5000	:VIDEOMEMORIA	
LD	DE, 5001	:TORLESE	
LD	BC, 48F0		
LD	(HL), L		
LDIR			
NOR	A	:KERETSZIN	
OUT	(B1), A	:FEKETE	
OUT	(B2), A	:LPT	
OUT	(B3), A	:BEKAPCSOLASA	
OR	40		
OUT	(B3), A		
OR	80		
OUT	(B3), A		
LD	A, 13	:BIAS SZINEK	
OUT	(B0), A	:BEALLITASA	
LD	A, 3	:ESC' BILL.	
OUT	(0B5), A	:SORNAK BEALL.	
LD	HL, 5000+48F0	:KEZDETI KEPCIM	
LD	(KEPCIM+1), HL	:BEALLITASA	
LD	A, 1		
LD	(KEPCIM+1), A		
CALL	MANDEL	:RUTIN HIVASA	
LD	A, 3	:HA AZ 'ESC'	
OUT	(0B5), A	:LE VAR NYORVA	
IN	A, (0B5)	:AKKOR VISSZATERES	
BLA		:ASHONBA	
JE	HC, STOP		
LD	A, 7	:KERETSZIN	
OUT	(B1), A	:FEHER	
LD	A, 1	:VARAKOZAS	
OUT	(0B5), A	:AZ 'S' BILL.	

IN	A, (0B5)	:LENYORASARA
BIT	5, A	:NA LENYORVA
JR	H2, VAR	:AKKOR
CALL	VISSZA	:KEP KIMENTESE
LD	A, 2	
LD	DE, NAME	
EXOS	2	
LD	A, 2	
LD	DE, PERFORM	
LD	BC, OCH	
EXOS	8	
LD	A, 2	
LD	DE, 5000	
LD	BC, 48F0	
EXOS	8	
LD	A, 2	
EXOS	4	
LD	A, (SEGh1)	:EREDETI
OUT	(0B1), A	:SZEGHENSEK
LD	A, (SEGh2)	:VISSZALAPOZASA
OUT	(0B2), A	
LD	SP, (STACK)	:VISSZATERES
RET		:ASHONBA
CALL	VISSZA	
LD	A, (SEGh1)	
OUT	(0B1), A	
LD	A, (SEGh2)	
OUT	(0B2), A	
LD	SP, (STACK)	
RET		
LD	A, 90	:LPT
OUT	(B2), A	:VISSZAALL.
LD	A, 0CFh	
OUT	(B3), A	
NOR	A	:KERETSZIN
OUT	(B0), A	:FEKETE
OUT	(0BFh), A	:VARAKOZAS BE
LD	A, 30	:MEGSZAKITAS
OUT	(0B4), A	:ENGEDELVEZESE
ET		
RET		
LD	C, 0F3	:FLUGG. SOROK
PUSH	BC	:SZAMA
LD	A, C	:A SORSZAMNAK
LD	DE, HAGY	:ES A
CALL	SZORZ1	:FELBONTASHAK
LD	DE, KEPZTR	:MEGFELELO
EXI		:KEZDETI
LD	DE, KEPZEG	: 'B' ERTEK
EXI		:KISZAMOLASA
EX	AF, AF'	
LD	A, KEPZEL	
EX	AF, AF'	
CALL	PLUSZ	
LD	(KEPZTLO), HL	:ES ELTAROLASA
EXX		
LD	(KEPZTRI), HL	
EXX		
LD	(KEPZTEL), A	
POP	BC	
LD	S, DAO	:SOROKENTTI
PUSH	BC	:PONTOK SZAMA
LD	A, B	:AZ AKTUALIS
LD	DE, HAGY	:X KOORD-NAK
CALL	SZORZ1	:ES A
ADD	HL, HL	:FELBONTASHAK
LD	DE, VALOSTR	:MEGFELELO
EXX		:KEZDETI
ADC	HL, HL	: 'A' ERTEK
LD	DE, VALOSEG	:KISZAMOLASA
EXX		
EX	AF, AF'	
LD	A, VALOSEL	
EX	AF, AF'	
CALL	PLUSZ	
LD	(VALOSTLO), HL	:ES ELTAROLASA
EXX		
LD	(VALOSTHI), HL	
EXX		
LD	(VALOSTEL), A	
NOR	A	
LD	(ELOJELX), A	
LD	(ELOJELY), A	
LD	DE, 0	:KEZDETI
LD	BC, 0	: 'X' ES 'Y'
EXX		:ERTEKEK
LD	DE, 0	:HULLAZASA
LD	BC, 0	
LD	A, SOROZ	:HATARERTEK
PUSH	AF	
LD	A, (ELOJELX)	
EX	AF, AF'	
LD	A, (ELOJELY)	
CALL	SZORZAS	:HL, HL * H'Y
PUSH	AF	
ADD	HL, HL	:HL, HL * 2'H'Y
PUSH	HL	
ADC	HL, HL	
PUSH	HL	:HL, HL * ELMENTESE
EXX		
PUSH	BC	
LD	B, 0	
LD	C, E	
EXX		
PUSH	BC	
LD	B, 0	
LD	C, E	
EXX		
CALL	SZORZAS	:HL, HL * H'Y
LD	(HEGYZTLO), HL	:ELTAROLASA
EXX		
LD	(HEGYZTRI), HL	
POP	BC	
EXX		
POP	BC	
PUSH	HL	:X HEGYZET
EXX		:ELMENTESE

```

PUSH HL
LD D,B
LD E,C
EXX
LD D,B
LD E,C
CALL SZORZAS ;HL,HL*Y*Y ;ELTAROLASA
LD (HEGYZ2LO),HL
EXX
LD (HEGYZ2HI),HL
POP DE ;DE,DE*-BE
EXX ;X HEGYZET
POP DE
LD A,OFFH
EX AF,AF'
XOR A
CALL PLUSZ ;HL,HL'+X*X-Y*Y
LD DE,(VALOSTLO)
EXX
LD DE,(VALOSTHI)
EXX
EX AF,AF'
LD A,(VALOSTEL)
EX AF,AF'
CALL PLUSZ ;HL,HL'+X*X-Y*Y+A
LD (ELOJELX),A
LD B,H
LD C,L
EXX
LD B,H
LD C,L
POP HL ;HL,HL'-BE 2**Y
LD DE,(KEPZ1HI) ;VISSZAOLVASASA
EXX ;DE,DE'-BE
POP HL ;B BETOLTESE
LD DE,(KEPZ1LO)
EX AF,AF'
LD A,(KEPZ1EL)
EX AF,AF'
CALL PLUSZ ;HL,HL'+2**Y*B
LD (ELOJELY),A
PUSH HL ;ELMENTESE
PUSH HL (HEGYZ1HI)
LD DE,(HEGYZ2HI)
EXX
LD HL,(HEGYZ1LO)
LD DE,(HEGYZ2LO)
XOR A
EX AF,AF'
XOR A
CALL PLUSZ ;HL,HL'+X*X+Y*Y
EXX
POP DE
LD A,L
EXX
POP DE
CP L ;HA NAGYOBB HINT
JR NC,SOK ;400H AKKOR
POP AF ;KIFUTOTT
DEC A
JP NZ,CIKL
SOK
POP AF
AND OFH ;SZIN KISZAMITAS
LD HL,5000+48F0 ;KISZAMITOTT
LD B,1 ;SZINNEL
DEC B ;AZ AKTUALIS
JR NZ,MASODIK ;KEPPOINT
OR TO ;BEALLITASA
LD B,2 ;ES
DEC HL ;KEPCIN
LD (KEPCIN+1),HL ;KOVETKEZO
LD DE,COLDATA ;PONTRA
ADD A,E ;ALLITASA
LD E,A
ADC A,D
SUB E
LD D,A
LD A,B
LD (KEPBIT+1),A
LD A,(DE)
OR (HL)
LD (HL),A
IN A,(OBS) ;HA 'ESC'
POP BC ;LERTORVA
BLA ;AKKOR
RET NC ;VISSZATERES
DEC B
JP NZ,CIKLX
DEC C
JP NZ,CIKLY
SZORZ1
LD HL,0 ;DE-BEN LEVO
EXX ;16 BITES
LD HL,0 ;ELOJEL HELKULI
LD DE,0 ;SZAM SZORZASA
EXX ;A-VAL
LD B,B ;EREDMENY +
LD HL,HL ;32 BITES
EXX ;ELOJEL HELKULI
ADC HL,HL ;SZAM HL-HL*-BEN
EXX ;LESZ
PLA
JR NC,NINCS1
ADD HL,DE
EXX
ADC HL,DE
EXX
DJNZ SZOR1
XOR A
RET
SZORZAS
LD A,A ;32 BITES
EX AF,AF' ;ELOJELES
XOR A ;SZAMOK
EX AF,AF' ;SZORZASA
PUSH DE ;SZORZANDO
LD HL,0 ;DE,DE*-BEN
EXX ;ELOJELE A-BAN
PUSH DE ;SZORZO
    
```

```

LD HL,0 ;BC,BC*-BEN
EXX ;ELOJELE
LD A,20 ;A*-BEN
ADD HL,HL ;EREDMENY
EXX ;HL,HL*-BEN
ADC HL,HL ;ELOJELE
EXX ;A-BAN LESZ
RL E ;HL,HL*DE,DE**BC,BC'
RL D
EXX
RL E
RL D
EXX
JR NC,NINCS
ADD HL,BC
EXX
ADC HL,BC
EXX
JR NC,NINCS
INC E
JR NZ,NINCS
INC D
JR NZ,NINCS
EXX
INC DE
EXX
DEC A
JR NZ,SZOR
PUSH DE
EXX
PUSH HL
EXX
POP HL
EXX
POP HL
POP DE
EXX
POP DE
EX AF,AF'
RET
PLUSZ
EX AF,AF' ;32 BITES
OR A ;ELOJELES
JR NZ,NINCSZ
EX AF,AF' ;SZAMOK
OR A ;OSSZEADASA
JR NZ,NEGAT1 ;HL,HL'+HL,HL'+DE,DE'
ADD HL,DE
EXX
ADC HL,DE
EXX
XOR A
RET
NEGAT1
EX DE,HL
EXX
EX DE,HL
EXX
XOR A
EX AF,AF'
EX AF,AF'
OR A
JR NZ,NEGAT2
XOR A
SBC HL,DE
EXX
SBC HL,DE
EXX
RET NC
PUSH DE
EX DE,HL
LD HL,0
OR A
SBC HL,DE
POP DE
EXX
PUSH DE
EX DE,HL
LD HL,0
SBC HL,DE
POP DE
EXX
LD A,OFFH
RET
NEGAT2
ADD HL,DE
EXX
ADC HL,DE
EXX
LD A,OFFH
RET
COLDATA
DEFB 0,80,8,88,20,0A0,28,0A8,2,82,0A8,22,0A2,ZAH,0A8H
DEFB 0,40,4,44,10,50,14,54,1,41,5,45,11,51,15,55
LPT
DEFB 0,0BEN,0E6,0F4,0E7,0CBH,59,11
DEFB 0E0,12,3FH,0,0,0,0,0,0,0,0,0,0,0,0,0,0
DEFB 0FCH,10,0,3FH,0,0,0,0,0,0,0,0,0,0,0,0,0
DEFB 0FFH,10,0,20,0,0,0,0,0,0,0,0,0,0,0,0,0
DEFB 0DFH,13,3FH,0,0,0,0,0,0,0,0,0,0,0,0,0,0
LENLPT
EQU
DEFB 1BH,50,2,1,0,0BEN,0E6,0F4,0E7,0CBH,59,11
NAME
DEFB 0A8H,'MANDEL.PBX'
KEPZ1LO
DEFB 0
KEPZ1HI
DEFB 0
KEPZ1EL
DEFB 0
VALOSTLO
DEFB 0
VALOSTHI
DEFB 0
VALOSTEL
DEFB 0
HEGYZ1LO
DEFB 0
HEGYZ2LO
DEFB 0
HEGYZ2HI
DEFB 0
ELOJELX
DEFB 0
ELOJELY
DEFB 0
SEGHI
DEFB 0
SEGHI
DEFB 0
STACK
DEFB 0
    
```

Egér=botkormány

Ha rendelkezünk Basic Plus kártyával, és van egy egerünk, akkor a

```
SET 201,4
```

parancs kiadása után az egeret úgy használhatjuk, mintha belső botkormány lenne.

Fent és lent

Adjuk ki Basic-ben a

```
SPOKE 255,15026,12
```

parancsot! Az [Enter] leütése után a képernyő tetején és az alján is a státuszsorban gyönyörködhetünk. (A két trükköt Szekeres Tamás küldte be.)

A szinusz hangjai

A szinusz-függvény egy érdekes alkalmazására mutat példát az alábbi program. A hang magasságát ugyanis a rutin közepére helyezett SIN() határozza meg.

```
100 PROGRAM "SINSOUND.BAS"
110 OPTION ANGLE DEGREES
120 DO
130 FOR I=0 TO 359
140 SOUND PITCH SIN(I)*32+32, INTERRUPT
150 NEXT
160 LOOP
```

Szimmetria

Az alábbi lista begépelése, a program elindítása után a gép véletlenszerűen szimmetrikus mintákat rajzol a képernyőre.

```
100 PROGRAM "SYMM.BAS"
110 STRING D$(0 TO 1)
120 LET D$(0)=CHR$(32)
130 LET D$(1)=CHR$(142)
140 RANDOMIZE
150 DO
160 LET X=RND(20)+1
170 LET Y=RND(12)+1
180 LET Z=RND(2)
190 PRINT #102, AT Y, X: D$(Z);
200 PRINT #102, AT Y, 41-X: D$(Z);
210 PRINT #102, AT 25-Y, X: D$(Z);
220 PRINT #102, AT 25-Y, 41-X: D$(Z);
230 LOOP
```

Nagyobb méret

Megalomániásoknak ajánljuk a *lister* látható rutint. A program lefutása után a szerkesztésre használt képernyő mérete a Basic-ből elérhető maximális méretű lesz. Az eredetit a TEXT paranccsal állíthatjuk vissza.

```
100 PROGRAM "BIGEDIT.BAS"
110 CLOSE #0
120 CLOSE #102
130 SET VIDEO MODE 0
140 SET VIDEO COLOR 0
150 SET VIDEO X 42
160 SET VIDEO Y 27
170 OPEN #102:"VIDEO:"
180 OPEN #0:"EDITOR:"
190 DISPLAY #102: AT 1 FROM 1 TO 27
```

Torz karakterek

Ez az ötlet tulajdonképpen az előző elfajzásának tekinthető. Az alapértelmezésű videocsatornát ugyanis négy színűnek állítjuk be, és így igen érdekes (értsd: gyakorlatilag olvashatatlan) karakterek jelennek meg a képernyőn.

```
100 PROGRAM "COLCHARS.BAS"
110 CLOSE #102
120 SET VIDEO COLOR 1
130 OPEN #102:"VIDEO:"
140 DISPLAY #102: AT 1 FROM 1 TO 24
```

Új CLICK

A CLICK hang a billentyűzet gyengeségét próbálja ellensúlyozni: biztos érintkezésnél megszólal. Ha a pittyegő hang már kezd unalmassá válni, akkor adjuk ki az

OUT 191,34

parancsot. A CLICK így egy kissé öblösebbé válik.

Sztringek a Pascal-ban - újra

Csak a tavaszi fáradtság miatt maradt ki előző számunkból a hasonló című ötlethez tartozó Pascal nyelvű lista. Az ott közölt szöveg továbbra is érvényes, és íme, itt van a hozzátartozó program is:

```
PROGRAM STRING.PAS;
TYPE STR6=PACKED ARRAY[1..6] OF CHAR;
VAR T:STR6;
PROCEDURE STDOUT(VAR X:STR6);
BEGIN
  RA:=CHR(121);
  RBC:=#0006;
  RDE:=ADDR(T);
  RA:=EXOS(8);
END; (of StdOut)
BEGIN
  T:='STRING';
  STDOUT(T);
END. (of program)
```

A sarkon áll

Még mielőtt bárki rosszra gondolna, gyorsan elmondjuk, hogy az egyes editorcsatornák által a státuszsorban megjelenített szám jelentéséről lesz szó. Sokan nem tudják ennek a számnak a jelentését. Nos, az editor tárolókapacitása is véges. Ha már csak 100 bajtnyi üres hely van a csatornában, akkor ezt jelzi ki a gép a képernyő jobb felső sarkában. A szöveg további írásakor ez a kijelzett érték folyamatosan csökken, hiszen fogy a szabad helyek száma. Ha az érték elérte a nullát, akkor ez azt jelenti, hogy az editor legelején álló szöveg eleje elveszett. A WP-vel dolgozóknak már a reflexeikben van a sarkol figyelése, mert csak így menekülhetnek meg szövegeik elvesztésétől...

Fütyülő felvételek

Ha csak magnóval rendelkezünk, akkor gondot okozhat az egyes programok elejének megtalálása a szalagon. Készítsük ezért felvételeinket úgy, hogy a SAVE végrehajtása előtt adjuk ki a

```
SOUND DURATION 2E4, PITCH 10
```

parancsot. Ennek hatására a magnó a program hangjai mellett a fütylőt is felveszi a rögzítés köztes részeibe. Ha az egyes programokat más-más PITCH értéknél rögzítjük, akkor a programba való behallgatással könnyebben tájékozhatunk a program kezdetének helyzetéről.

Villogó sorok

A WP "Line colour" parancsával átáznézhetjük az egyes sorokat. Mivel az EDITOR: eszköz funkciói mindehol élnek, így ezt a hatást Basic-ben is elérhetjük. A sorok átáznéződését az ASCII 246 kódú karakter elküldése jelzi az editornak, így mindenféle billentyűnyomogatás nélkül is elérhetjük ezt a hatást.

```
100 PROGRAM "FLASHLN.BAS"
110 PRINT AT 5,1:"Ez a sor villog.";
120 FOR I=0 TO 50
125 WAIT DELAY 1
130 PRINT AT 5,1:CHR$(246);
140 NEXT
```

Ha letelt az idő

Számtalan olyan alkalom van, amikor csak egy bizonyos ideig kell egy folyamatnak futnia (pl. várakozás billentyűre, várakozás karaktervétele soros vonalánál stb.), utána egy másikra kell áttérni. Az EXOS-nak van egy ilyen időzítője, amelyet Basic-ből is remekül lehet használni. Ezt illusztrálja az alábbi program:

```
100 PROGRAM "TIME-OUT.BAS"
110 PRINT "Nyomj le egy billentyűt!"
120 SET TIMER 5
130 WHEN EXCEPTION USE TIMEOUT
140 LET AS=INKEYS
150 IF AS="" THEN 140
160 PRINT "Megnyomtad idő előtt."
170 END WHEN
180 HANDLER TIMEOUT
190 PRINT "Letelt az idő."
200 END HANDLER
```

NAVY

1988-at frünk, amikor is a DINAMIC SOFT nevű játékprogramokat forgalmazó cég kiad két játékot NAVY MOVES és NAVY MOVES 2 címmel. A spanyol Ignacio Abril és Jorge Azpiri - aki ugyancsak az Ibériai félsziget szülőtte - programja, grafikája igazán megtetszett a Spectrum tulajdonosoknak, azóta is játszanak e két játékkal, ha ugyan el nem adták a számítógépeket.

A kétezredik év felé közeledünk rohamos gyorsasággal, amikor is egy szigeten néhány tudós közreműködésével az Egyesült Államok államvédelmi hivatala egy vadonatúj pusztító fegyvert fejleszt ki. A fegyver az agy fájdalomközpontjára hat, magas hullámhosszú hang- illetve fényhullámok segítségével, ezek segítségével tudja a kormány irányítani az emberek gondolatait. Már-már a diktatórikus államhatalom kezében van a fegyver, a szigeten lévő tudósok az utolsó simításokat végzik a fegyveren. A demokraták egy csoportja egy kommandótsíztet bízott meg azaz, hogy a szigetet robbantsa fel, semmisítse meg ezt a rémisztő, még az atombombánál is borzasztóbb fegyvert.

Egy tengeraltjáróval indulunk az Egyesült Államok nyugati partvidékéről. A játék első részében el kell jutnunk a szigetre, mely nem lesz könnyű, mert úszó aknák, vízimotoros órlok, búvárok, cápák, majd végül egy óriási polip és egy hatalmas kígyó próbálja a tudunkra adni, hogy semmi keresnivalónk erre felé. Pár (száz) óra alatt meg is érkezhetünk célunkhoz. A küldetésünk célját tudjuk, de a megvalósítás lehetőségét még nem. A sziget felrobbantásához különböző kódokra van szükségünk. Ezeket a kódokat akkor tudjuk megszerezni, ha lelövünk egy tudóst, odamegyünk és a joystick-ot lefelé húzzuk. Ekkor megjelenik, hogy a tudós miket rejtgetett a zsebeiben. Általában egy **vöröskeresztes csomag** illetve egy **kódkártya** van náluk. Válasszuk a kódkártyát! Egy négyjegyű számot kapunk, jegyezzük meg a kódkártya típusával együtt. (Ez lehet pl. *Maquinas, Captain, Transmis* stb.) Ezeket a kódokat kell felhasználnunk a termináloknál. (A fent leírt tárgyleviteli módszer alkalmazásával vehetjük ki a lelőtt katonák zsebéből a löszereket. Ez igen fontos, mert ha elfogy a muníciónk, akkor nem tudunk több kódkártyát felvenni. (Ilyenkor csak egyetlen lehetséges megoldás van: a játék újakezdése.) Szerezzük meg egy első tiszt ID-jét (IST OFFICER), valamint egy irányító (TRANSPORTS) azonosító kódját. Menjünk az egyik terminálhoz (a terminálok zöld monitorok), és írjuk be a legelső parancsot: **STOP ENGINE**. A gép kéri az első tiszt ID-jét. Írjuk be, és ha mindent jól csináltunk, akkor a számítógép terminál elfogadja működésünk (ACCEPTED). Ezután írjuk be: **EMERGE**. Szintén az első tiszt kódja kell. Ha minden jól megy, akkor a hajó a felszínre emelkedik. Lépünk ki a terminálból (END vagy FIN), és menjünk a térképen feketével besatírozott terminálhoz! (Ez meg is van jelölve egy "A" betűvel). Itt írjuk be az **"OPEN DOOR"** parancsot, majd az irányító ID-jét is. Ekkor feltárul egy titkos ajtó. Az utolsó parancszo a **"TRANSMITH"**, melyhez szintén az irányító kódja kell. Ekkor a gép megkérdezi a titkos kulcsszót: **"OABERBYAMD"**. Menjünk be az ajtón, és lépünk a reaktorhoz! A bomba aktivizálódik. Most már csak meg kell menekülnünk, mielőtt a bomba robbanna!

Végezetül az irányításról annyit, hogy a játékot bármely botkormányal játszhatjuk, a billentyűzet választásakor a nekünk megfelelő billentyűket beállíthatjuk. (Sorrendben a jobbra, balra, fel, le és a tűz gombokat.) Minden irányításválasztás után a gép bekéri a következő billentyűket is: **fegyverválasztás** (a pisztoly illetve a tüzégy között ezzel választhatunk a játék során), **a játék megállítása és a játék újakezdése**. Reménykedjünk, hogy a játék folytatása, az ARTIC MOVES is át lesz valaha írva ENTERPRISE-ra.

ROCKSTAR MANAGER

Aki szereti a pop- vagy a rockzenét, az bizonyára örül a CODE MASTERS játéknak, a ROCKSTAR MANAGER-nek. Itt van a lehetőség, hogy kedvenceinket ne csak hallgassuk, epekedve nézzük, hanem menedzseljük is őket. A program a gyengébb műfajok kedvelőinek jó szórakozást nyújthat, viszont igazi, kőkemény rockerek be se töltsek a játékot, mert Lemmy-n kívül csak a nyálabb zenét játszó énekesek, együttesek találhatók meg a ROCKSTAR palettáján. (Igazán készíthetnének egy Hard Rockstar vagy egy Heavy Metalstar programot, ahol meg-

található lenne pl. a Guns N'Roses, a Skid Row, a Megadeth, a Mötley Crüe, a Queensryche stb. Code Masters! Ha netán olvassátok eme sorokat, itt a lehetőség!)

Betöltés után a címképernyőn egy eléggé vulgáris szöveget olvashatunk: **Rockstar ate my hamster!** (Rocksztár bekapta a f...szom!) **Elnézést kérünk a "bekapta" szó használatáért. A szerk.)** Miután elborzadtunk az ifjúság új nevelési formáján, jöhet maga a játék!

Először is válasszuk ki, hogy External Joystickkal [I] vagy billentyűzettel akarunk menedzselni. Ezután egy kis bevezető következik, ahol mi és a bal kezünk, **Clive** elhatározzuk, hogy szeretnénk meggazdagodni. De mivel lehet manapság sok pénzt keresni? - Ötlik fel a kérdés bennünk. Hát egy rocksztár menedzselésével!

Vonuljunk át a videoterembe, ahol kiválaszthatjuk, hogy hány énekest akarunk menedzselni (1-től 4-ig), majd Clive levetíti nekünk a lehetséges sztárokat a vadonatúj szovjet gyártmányú Sokol videonkon. A palettán a következőket találhatjuk: **Wacky Jacko**, azaz a jó öreg Michael Jackson; az szexis Tina Turner **Tina Turnoff**-á keresztelve; **Elvin Dwight** álnéven a kalapjáról híres Elton John-t; Michael Hutchins vadonatúj barát-nőjét, **Kylie Minogue**-t, akit **Bimbo Baggins** néven futtathatunk, és aki egyébként Michael barátunkat tetten érte egy jó meleg ágyban; **Iggy Carrust** névbe burkolózott az Iggy Pop vezéregyénisége; **Holly Johnson** ki tudja miért, de **Dorissey** néven szerepel; a volt Genesis énekes, **Phil Collins** a keresztnevet **Bill**-re változtatta; a csinos Madonna egy híres focista nevével kölcsönözte; az egyetlen igazi rocksztár **Lumme**, azaz Lemmy a Mötörhead-ből; tizedikként két, számomra ismeretlen leányzót választhatunk; a következő sztárról is ugyan ennyit tudok; **Prince**-t láthatjuk a képernyőn ezután, majd az elálló föld és szerény **Rick Astley** bukkan fel; **Dick Knackered** azt hiszem mindenki számára ismerős, nem más, mint Mick Jagger; a Magyarországon is járt **Tracy Chapman** következik ezután; majd **Freddy Mercury** a Queen-ből **Eddy Quicksilver** néven; a világhírű szintetizátor-mester, **Jean Michael Jarre** pedig **John Michael Jarrs** néven mutatkozik be nekünk; a TV képernyőjén **Kate Bush** jelenik meg ezután; a következő ismételtlen ismeretlen (ő már nagyon nyúlás zenét játszhat); **Peter Gabriel** a következő ügyfelünk; a jó öreg **Frank Zappa** zippzárba burkolózza jelenik meg **Frank Zipper** néven; két ismeretlen után (zenei ismereteim úgy látom a csúcs-fokra hágott) a nagy **Rupert Bealiet**, **Paul McCartney**-t mutatja be nekünk **Clive**; ismét egy ismeretlen (ugye megmondtam!); **Annie Lenox** a vezetéknevét **Smallpoxra** magyarosította; **Brian Adams** a következő; **Steve Wonder** néz ránk napszemüvegén keresztül, s inkognitóját megtartva **Sneezy Wonderful** néven menedzselhető; végül, de nem utolsósorban pedig a Beatles dobosát, **Ringo Star**-t láthatjuk.

A kiválasztásnál vegyük figyelembe az énekesek fizetését is, amely egy hétre vonatkozik. Ha több sztárt választottunk, adjunk nevet az együttesnek, majd vegyük meg a hangszereket és a technikai felszerelést. A kínálat: Vadonatúj - £7000, másodkézből való - £4900, agyonhasznált - £2100. Kezdetben 5000 fontunk van. Ha mindezt végigcsináltuk **Clive** kíváncsian érdekli, hogy most mi a fenét csináljunk. Az alábbi menüpontok közül választhatunk:

1. **PRACTICE** (Gyakorlás): Célszerű a játék elején addig gyakorolni, amíg a macskazenét fel nem váltja valami tűrhetőbb muzsika. A gyakorlás 1-5 napig lehetséges egyszerre. A terem bérleti díja 100 font, de vigyázzunk, mert minden péntek fizetésnap. Így a játék elején ne gyakoroljunk sokat, mert különben csödbbe megy a cégünk. Gyakorlás közben nem árt, ha néha fellépünk valahol, hogy egy kis pénz álljon a házhoz.

2. **GIG** (Koncertezés): A fellépések a legnagyobb pénztér-mő források. Kocsmákban (£10/éjszaka), klubokban (£1000/éjszaka), egyetemi klubokban (£2800/éjszaka), koncerttermekben (£7000/éjszaka) és stadionokban (£16500/éjszaka) untathatjuk a közönséget borzalmas macskanyávogásunkkal. Azt hiszem, mondanom se kell, hogy ne a stadionokba menjünk legelőszőr, mert az a kincstárunk kiürítését vonná maga után. Ezután kiválaszthatjuk, hogy mennyiért adjunk egy jegyet, majd azt, hogy hány napig tartson a turné (2-7 éjszaka). A jegyeket ne adjuk túl drágán, mert ez kis nézőszámot vonna maga után, s így bevételünk is igencsak mecsappanna. A koncertturné alatt a zeneészeknek vannak egynéhány hülyeségei: például egy 50000 fontba kerülő lézershow. Ezt megúszhatjuk, ha a turné megkezdése előtt adunk neki egy kis ajándékot. (Ha ezt nem adjuk, és a show-t sem fogadjuk el, akkor az énekesünk otthagyja a fogát

egy atomháborúban. Hogy ez hogy jutott a programozó Colin James eszébe? Eléggé fáradt napja lehetett...

3., **PUBLICITY** (Reklám): Az együttes körüli botrányokat a "The Stun" című szennylapban jelentethetjük meg. A reklám ingyenes, viszont néha rosszul sül el a dolog. Ha a címdoldalon egy félpucér hölgy látható, akkor nem volt egy jó reklámunk. Akkor sincs szerencsénk, ha az együttes egyik tagjának tragikus halálát a Stun-ból tudjuk meg. (Ezt elkerülendő: ismét adjunk kis sztarunknak ajándékot.) A játék céljának eléréséhez erre a menüpontra semmi szükség nincs.

4., **GIFTS** (Ajándékok): Már sokat emlegettem az ajándékok fontosságát, de mit is adhatunk a zenészeknek. Képregényt (£1), meghívhatjuk vacsorázni (£50), meghívhatjuk egy felesre (£100 - lehet, hogy ebből az egy felesből több is lett?), vehetünk nekik ruhát (£5000), ékszereket (£10000) és kocsikat (£20000) ajándékba.

5., **RECORD** (Lemezkészítés és kiadás): Ez a menüpont csak akkor jelenik meg, ha elfogadtuk valamelyik lemezcegg ajánlatát. (Erről később lesz szó.) Ha még nem készítettünk lemezt, akkor először kiválaszthatjuk, hogy milyen minőségű, méretű stúdiót választunk (2 Track - £2000; 4 Track - £5000; 8 Track - £10000; 16 Track - £20000; 48 Track - £50000). Természetesen a legjobbat választjuk ki! Aztán beülünk a stúdióba, és máris készül a lemez. (A dalcímeket magunk is megadhatjuk, ezért célszerű olyan címeket adni, melyekből tudjuk majd, hogy milyen zeneszámmal is állunk szemben. Ez lehet *Mega Noise*, *Classic Hit*, *Monster Number*, *Super Tune* stb.) Ha már készítettünk lemezt, akkor kiadhatjuk a nagylemezt, illetve kislemezeket is. Ha kislemezt adunk ki, akkor kiválaszthatjuk, hogy melyik alkotásunk kerüljön rá, és Clive megkérdezi, akarunk-e videoklipet készíteni a kislemezhez. (Általában klip nélkül is felkerülhet egy kislemez a hitlistára, de ennek igen kicsi az esélye.) Ha készítünk hozzá videoklipet, akkor választhatunk a rendezők közül (Steven Cheeseburger - £3000000; Cecil Bidet Mills - £1000000; Busby Berserkely - £50000; Wrihy Scott - £10000; Julian Temple Meads - £5000 és végül a mi Clive-ünk - £5.), kiválaszthatjuk a helyszínt (Bahamas - £50000; Hollywood - £20000; Pinewood - 10000; Cricklewood - £50), és a videoklipp "szereplőit" (Hosszúcombú modellek korbácsokkal, híres rajzfilmfigurák, olajfoltos szépfűk munka közben, dühösen lesújtó kalapács, mutáns boszorkányok és denevérek, koncert-show felvétel). Természetesen a zene típusához illő szereplőket választunk!

Ha már kiadtuk a lemezeket, akkor kezdődik az igazi játék, ahol a cél az, hogy minél többször felkerüljünk a listák élére, és így csináljunk platinalemezeket. A lemezek a bal alsó sarokban vannak, és ha kigyullad egy, akkor csináltunk egy platinalemezt. Erre összesen egy évünk van, így a játék elég nehéz. Persze azért ez még nem minden. A játék közben megszólalhat a telefon is, amelyben minden marhaságot mondhatnak. Például:

- Egy vállalat szponzoriként lép fel, reklámozni szeretné magát. Ezek általában 10000 fontot ajánlanak fel, de ne fogadjuk el, csak ha nagyon a csőd szélén állunk, különben ha a vállalat tönkremegy, akkor az árthat a hírnevünknek, mely a koncertek látogatóinak megfélemlítését jelenti. Ilyen cégek lehetnek a *Bullwiser Beer*, a *Lievie Jeans* és a *Joka Cola*.

- Egy hanglemeztársaság ki szeretné adni művészetünk gyűjteményét. (Ekkor jelenik meg a **RECORD** menüpont.) Négy hívt kaphatunk. Az első 5000 fontot és 3% részesedést ajánl fel, a második 5%-ot és 10000 fontot, a harmadik 30000 fontot és 15%-ot, az utolsó pedig 50000 fontot és 20%-os részesedést. Ez utóbbit fogadjuk el, s addig gyűjtsünk egy kis pénzt. (Pár milliót!)

- Ellopták a lemezünket, és csak egymillió font ellenében adják vissza. Ekkor két lehetőségünk van: Vagy kifizetjük a "váltásdíjat", vagy csinálunk egy új lemezt. Időhiány miatt érdemesebb kifizetni a követelt összeget.

- Egy tajvani városkában másolják a lemezünket. Ekkor vagy veressük szét őket (*Send the boys around*), vagy pereljük be a kleptomániás céget a bíróságon. Mindkettő pénzbe kerül...

Ez lett volna hát a **ROCKSTAR MANAGER**. A játék kitűnő humorával biztos nem lesz unalmas. Viszont a játék legfőbb problémája az, hogy a vasárnapi hitlistákat mindig végig kell nézni, még akkor is, ha nem vagyunk rajta. Ez rengeteg időt elvesz, és unalmassá teszi a játékot. A Devilsoft javítása viszont ötletesen gyorsabbá teszi a játékot. Akiknek ez a verzió van meg, az bizonyára élvezettel fog menedzselni. Akinek nem, az is...

SAVAGES

Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer két programozó - *David Perry* és *Nick Bruy* -, akik úgy gondolták, igazán születnehetne Spectrumra is egy jó grafikával rendelkező játék. Így hát leültek hón szeretett gépük mellé, és elkezdték a billentyűket nyomogatni. Ki is kerekedett belőle a három részből álló **SAVAGE** (Vadember) sorozat. Nem volt más hátra, csak egy szoftverházat kellett keresni, amely piacra dobja a játékot. Ekkor bukkantak rá a "PROBE SOFTWARES" cégre, amely hamarosan megjelentette az első részt a Spectrumosok nagy öröme. Folyamatosan adták ki a következő két részt is, melyek hamarosan a toplisták élén találták magukat. A programozók is, és a szoftverház is megkapta a saját kis pénzét. Így hát mindenki jól járt, s boldogan élnek, míg tünkre nem mennek.

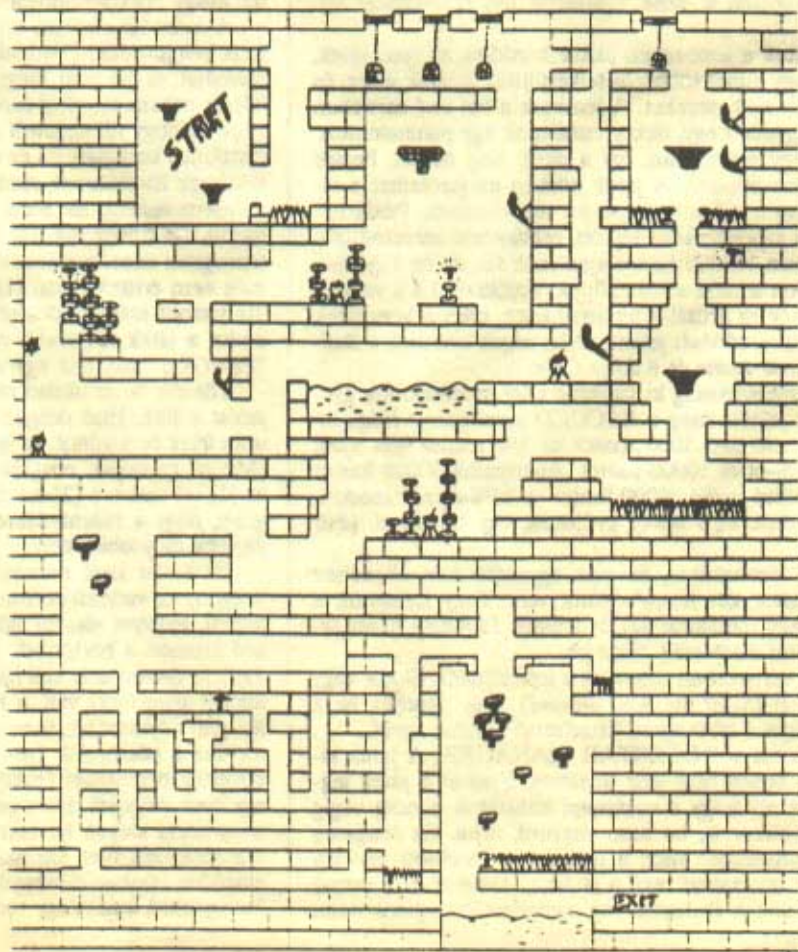
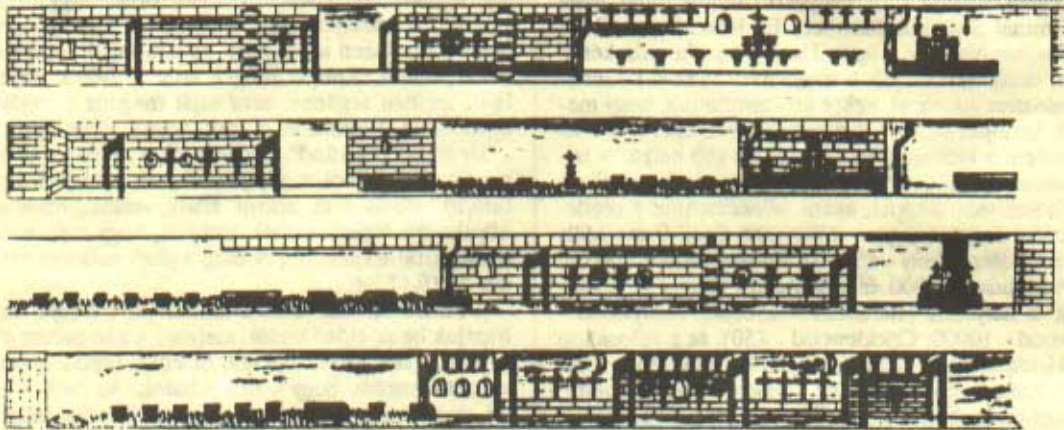
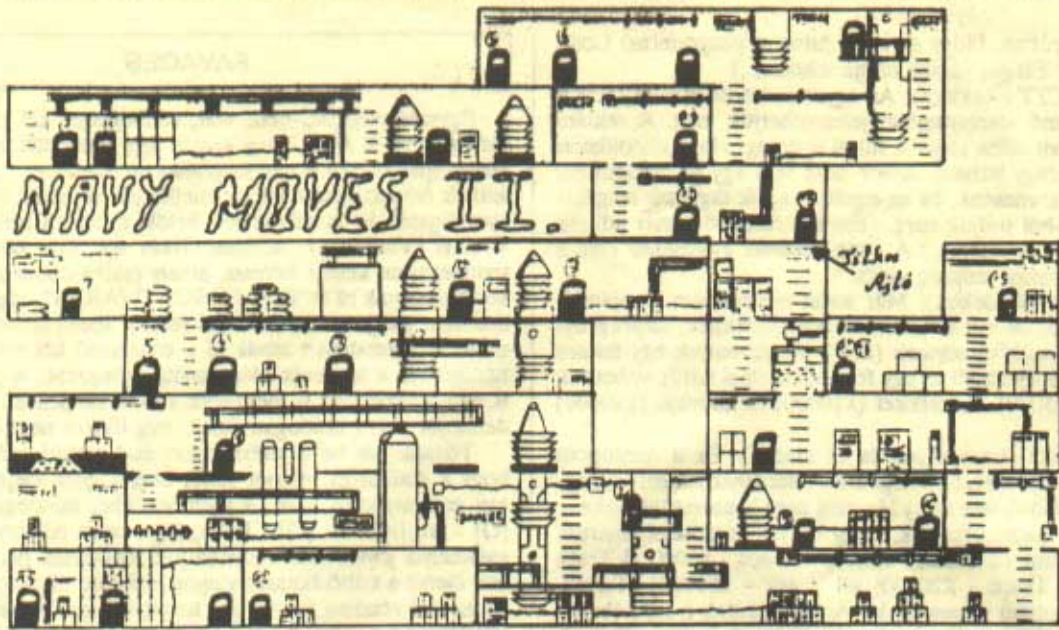
Töltsük hát be a játéksorozat első részét! Máris láthatjuk, hogy a grafika jó, viszont zenét csak a játék elején hallhatunk egy gombnyomás után. Vademberünket mindegyik részben a [Q] - fel, [A] - le, [O] - balra, [P] - balra billentyűkkel, illetve valamelyik joystickkal irányíthatjuk, lövöldözni pedig a [Space]-szel illetve a külső botkormányon található tőzglobokkal lehet. Itt az első részben egy idegen kastélyból kell megszöknünk. Ezt akadályozza néhány madár, no és a fura szörnyek sem éppen a segítségüket szeretnék felajánlani. Óriási nagy tüzek akadályozzák még a kastélyból való kijutást. De segítség is a rendelkezésünkre áll, hiszen a program különböző üzeneteket ad nekünk, mint például "Keresd meg a liftet", "Másik úton menj" stb. Igaz, amiben segítene, arra saját magunk is rájövünk, annyira egyértelmű. Viszont az is igaz, hogy a játék közbeni dicséretet - "Brilláns", "Kitűnő" - növelhetik a reményeinket. Ha sikerült kijutni a kastélyból, a gép jó szokásait elfelejtve mindenféle gratuláció nélkül csak annyit közöl velünk, hogy megcsináltuk. Mintha mi olyan ostobák lennénk, hogy erre nem jönnénk rá magunktól! Ekkor tudjuk meg a játék második részének a kódját: "SABATTA".

A második rész betöltésekor az [S] billentyű lenyomása után írhatjuk be az előző kódot, melynek során három életet kapunk. A játékot természetesen kód nélkül is elindíthatjuk, de egy élettel nem hiszem, hogy sokra jutnánk. Az indítás a [K] illetve a [J] gombok leütésével történik, attól függően, hogy billentyűzettel, avagy botkormánnyal szeretnénk játszani.

A második részben kint vagyunk a kastélyból, viszont még haza kell jutnunk. (Tudniillik fellőtték szegény vademberünk pizzamáját, és ha nem megy haza, vadanyuci elnaspángolja.) Erdőben rohanunk, ahol furcsa fák "mosolyognak" ránk. Vigyázzunk, nehogy túl közelről nézzünk a szemük közé, mert az egy életünkbe kerülhet! És ez még mind semmi! Különböző szörny-szülöttek lövöldöznek ránk, akiket célszerű egy pontos lövéssel megsemmisíteni, ha haza akarunk jutni. A játékban összesen háromféle szörny van. Ha valamelyik fajtájukat kiirtottuk, akkor a program ismét udvariasra vált, és gratulál, de azt is közli, hogy még nem értünk haza. (Hűűű, mit kapunk mi ezért otthon!?) Ha viszont már mindenkit kinyirtunk, akkor kapunk egy újabb kódot a játék harmadik részéhez. Ez pedig nem más, mint a "FERGUS" szó. (Ez egy skót férfinév.)

Töltsük be az utolsó részt is! Itt már felfedezték a menükezelést a fiúk. Első dolgunk az, hogy a [3] billentyű lenyomása után írjuk be a kódot, és így itt is megkapjuk a három életünket. (Mít ne mondjak, rengeteg!) Viasszakerülünk a menükhöz, ahol az [1]-sel illetve a [2]-sel indíthatjuk a játékot szintén attól függően, hogy a billentyűzetet akarjuk e koptatni, vagy inkább a joystick áll jobban kézre.

Ez a rész kissé nehezebb, mint a többi, de élvezetesebb is! Szegény kis vademberünket már hazavittük, de az erejét egy sas jelenti, amelyet viszont börtönbe vetettek. Így ezzel a sással ki kell jutnunk a börtönből. De nem elég a kijáratot megkeresni, mert az őreket is le kell fizetni valamivel. A börtönben összesen három aranytárgy van, a börtönkapu rácsánál pedig három óra. Mi sem egyszerűbb, fizessük le őket az arannyal, és máris kijutottunk a börtönből. Igen, csak hogy a hűség szörnyek ide is követtek bennünket (esküszöm, eladom a kutyámat, és veszek egy ilyen szörnyet. Hűség is, erős is, bátor is, és nem hinném, hogy bárki idegen be merne jönni a házba.), ezek is nehezítik a menekülésünket. De azt hiszem a mellékelt térkép, illetve az előző két részben összegyűjtött tapasztalatok segítségével ez pofonegyszerű lesz. Vagy mégsem...?

5
4
3
2
1

Postafiók 334

Bognár Balázs felháborodott hangon írja Petőházáról: ... a mélyen tisztelt olvasóközönség újszólván lenézi a gépet, és minden erejével azon van, hogy a gépet a legsötétebb oldalról világitja meg. Ezt az állítást arra alapozom, hogy a "Postafiók 334"-ben közölt levelek enyhén szólva pesszimisták, és ANTIPRISE-osak. Ebben a kérdésben nem értem a lap álláspontját, hiszen az a maroknyi géptulajdonos nem azért veszi meg a lapjukat, hogy lépten-nyomon lehordják a gépet, hanem azért (legalábbis én így gondolom), hogy egy kis biztatást kapjon, és legalább ebben az egy lapban foglalkozzanak a gép előnyeivel, és optimistán álljanak hozzá a lap szerkesztéséhez. Itt konkrétan az utolsó számban megjelent SOUND: elemzésre gondolok, amely valóságosan leócsárolja a gépet. Mellesleg jegyzem meg, hogy aki a gép hanghatásait "pittyegő szoftver"-nek nevezi, annál két lehetőség áll fenn. Először: az illető még életében nem látott, és nem hallott ENTERPRISE-t a valóságban, hanem csak a szomszéd-tól hallott róla. Másodszor: Az illető nem igazán becsüli a gépet, a kínálózó lehetőségeit, tulajdonságait nem az azonos kategóriájú gépekhez viszonyítja (C16, C+4, C64, Spectrum), hanem egyszerűen kijelenti róla, hogy rossz, szinte használhatatlan. Az ilyen kijelentések egy felelős szerkesztőtől eléggé felejtőlenül hangzanak, hiszen a levelekre adott válaszokban éppen neki kellene állást foglalnia a gép tulajdonságai mellett (jó tulajdonságai mellett). Mellesleg megjegyzem, hogy nincs olyan lap ma Magyarországon (ezen kívül), amelyben nem védik meg meg a saját gépüket az olvasók leveleivel szemben.

A másik megjegyzésem az, hogy az ENTERPRISE nem szintetizátor, amely minden hangot előállít, valamint nem videofilmek elkészítésére alkalmas eszköz, hanem egy olyan számítógép, amely ugyan rendelkezik apró hiányosságokkal, de még ennek ellenére is kimagaslik az előbb felsorolt gépek közül. Szerintem az egyetlen igazi vetélytársa az Amiga, ÉS NEM ÉRTEM, HOGY MIÉRT NEM LEHET EZT BEVALLANI!

Kedves Bognár Balázs! A mélyen tisztelt olvasóközönséggel Önnek ugyanaz a baja, mint ami régebben volt a pártfunkcionáriusoknak a néppel: az emberek mindig csak a problémákat vették észre, mindig csak azokról beszéltek; a jól működő dolgokról soha sem szövegelt közülrük senki. Mi, a lap szerkesztői, nem tehetünk arról, hogy ilyen "sötét" leveleket kapunk, abból válogatunk, amiből tudunk.

Az országban az Enterpress szerkesztői a legoptimistább emberek, máskülönben nem vágtak volna bele mindenféle öngyilkos lapkiadási örületkebe. Eszünk ágában sincs a gépet lépten-nyomon lehordani! Amit viszont Ön sem tagadhat: sajnálatos tény, hogy a géptulajdonosok egy része letargiában szenved, kétségek között vergődik: korábbi kellemetlen tapasztalataira támaszkodva várjon-e tovább az állóvízben a forgalmazó(k) ígéreteinek megvalósulására; avagy gyorsan, amíg lehet, túladjon a gépén, és benevezzen egy Atari 520ST-re, Amigára stb. Nagy szükségük van ezeknek az embereknek a biztatásra, egyebek között ezt igyekszik minél teljesebben megtenni az ENTERPRESS. Lehet, hogy hihetetlenül és dicsekvésként fog hangzani az Ön számára, de sok gép menekült meg az eladástól az ENTERPRESS megjelenése következtében...

A SOUND: témát (figyelmes olvasás után kiderül...) szerzője (aki nem azonos a felelős szerkesztővel) vitaindítónak szánta, így a beérkező válaszokra ő fog reagálni. (Csak úgy megemlítem, hogy a gép fejlesztői a soros vonal kezelésén kívül szintén a hangal elégedetlenek leginkább, nem véletlenül kerül az új gépbe Midi interfész.) A "pittyegő"-hoz pedig még hozzátehetjük: murtyogó, zuborgó, nyunyorgó, hortyogó, kertyogó, sístergő, repedt fazék stb. Ha Ön elégedett a közkezen forgó programok hangzásával, akkor lelje örömét bennük! Én személy szerint (szerkesztőtársaim jelentkeznek) kitartok az igényes zenék, effektek, zörejek mellett. ENTERPRISE-t egyébként még mindig nem láttam a valóságban, de van egy ismerősöm, akinek van egy másik ismerőse, akinek a gyengénlátó nagymamája egyszer már megfigyelt egy ilyen egy elmosódott fényképen.

A gép tulajdonságai mellett nem a szerkesztőknek kell kiállniuk, ez a gyártó, vagy a forgalmazó feladata (lenne...). Az En-

terpress indításakor fő szempont volt, hogy korrekt lapot csináljunk, ezért nem hisszük, hogy a gépet meg kellene védenünk az olvasók leveleitől: mindenkinek joga van véleményének kifejtésére. Hogy ez másoknak tetszik-e, vagy sem, az az illetőtől függ. Viszont ez az illető - például Ön is - kifejtheti ellenvéleményét, az ENTERPRESS erre mindig lehetőséget fog adni!

Soha nem szerettem a gépek összehasonlítását, mert mindig alapvetően értelemten, véget nem érő viták kerekedtek belőlük. Ha csak az alapadottságokat vesszük figyelembe, akkor az ENTERPRISE tényleg jobb a felsorolt gépeknél. De ha arra gondolunk, hogy például C64-re hány ezer jobbnál-jobb felhasználói program van, akkor a mérleg mégiscsak a C64 javára billenne, hiszen az végeredményben jobban tudja szolgálni igényeimet. Nem hiszem, hogy az Amigának ellenfél lenne az ENTERPRISE, bár ez utóbbiból tényleg elő lehet "amigás" hatásokat csiholni. Nem szeretném, ha ezt az okfejtést is "antiprise"-osnak vennék, egyszerűen arról van szó, hogy racionálisan kell gondolkodni. De sürgősen abbahagyom, hiszen Ön a végén még a fejemet veszi. Az ENTERPRISE tehát mindenkinek az, ami; nekem például (szerkesztőtársaim ismét jelentkeznek) a szívem csücskét jelenti.

Szekeres Tamás Veszprémből írt, hosszú leveléből csak egy rövid részt idézünk: ... Kellene egy megszakítás-programozásról szóló cikk. Én nem találok a scroll rutinhoz a karakterkészlet kezdőcímét.

A megszakítások kezeléséről az assembly sorozatban lesz majd szó, és addig is valószínűleg jelenik meg ilyen témájú rövidebb írás. Egyébként lapunk legelső számában a "Percenként hatvan keretszín" című anyag már foglalkozott ezzel a témával. Második kérdése nem egészen világos: Miért van szüksége a karakterkészlet kezdőcímére scroll rutin írásához? Valószínűleg futó feliratok készítésére gondol. A karakterkészlet kezdőcímével kapcsolatos tudnivalóhoz hozzájuthat, ha elolvassa az LPT sorozat második részét.

Dudás István, Törökbálint: Három éve vagyok ENTERPRISE tulajdonos, és főként programozásra használom a gépet. Az utóbbi másfél évetem a gépi kódú programozás rejtelmeinek megismerésére fordítottam, és kisebb-nagyobb rendszerek fejlesztésének gondolatával barátkozom. Most egy színvonalat elérő szövegszerkesztő fejlesztésével foglalkozom.

Pár hónapja vagyok lemezegység tulajdonos, és természetes fejlesztéseim is efféle orientálódnak. A szövegszerkesztőhöz szükség lenne alapvető lemezműveletekre, amit az EXDOS programozás foglal magába. Próbáltam felhajtani megfelelő szakirodalmat az EXDOS-szal kapcsolatban, de csak a parancsok használatával és szintaktikájával foglalkozó irodalmat találtam. Olvastam a múltkoriban számban, hogy nemsokára közreadják az EXDOS közvetlen kezeléséről a tudnivalókat. Ha jól számolom, akkor ez leghamarabb a júliusi-augusztusi számban jelenhet meg először. Mivel gimnazista vagyok, számomra a nyári szünet lehetne a legalkalmasabb időszak, ezért ezeket az információkat most lenne szükségem. Ha lehetséges, legyenek szívesek velem megosztani ezeket az ismereteket, vagy adják meg a kapcsolódó szakirodalmat jegyzékét.

Nagyon örülök, hogy ilyen komoly programon dolgozol. Lehet, hogy szövegszerkesztőd elkészítése után végre elfelejthetjük a WP-t? De jó is lenne...

Láthatod, hogy az EXDOS ismereteket még nem közöltük, a szerzője dolgozik az anyagon. Ha kíváncsi vagy a véleményemre, akkor én azt javaslom, hogy hagyd a csudába az EXDOS direkt kezelését! Neked az EXOS 26-al aktivizálható DOS parancsok is elegendőek, egy szövegszerkesztőnek nincsenek összetett fájl- és lemezműveletei. Direkt kezelésre majd akkor lesz szükséged, ha mondjuk a Norton Commander-bez, a Disk Doctor-hoz, a Speed Disk-bez stb. hasonló programokat akarsz majd az EP-re adaptálni (természetesen Peter Norton megkérdezésével, nehogy koldusbotra juttasd e fontos piac megkaparintásával), vagy esetleg virtuális tárkezelést próbálsz a gépre erőltetni (buliból), és valamilyen szegmentált lapcímezést megvalósított rutint kell írnod. A szakirodalmat jegyzékét azért

nem adom meg, mert a címek birtokában sem valószínű, hogy megkaptánád őket. Egyszerűbb, ha megvárod a mi frásunkat.

Sípos Jenő budapesti olvasónk írja: *Azzal a kéréssel fordulok a szerkesztő úrhoz, hogy egy kis segítséget kapijak gépelés szempontjából. Kéréssem a következő: Van néhány játékprogramom és ASMOM-on is, de nem tudom, hogy az örökéletkódokat miképpen tudnám beírni a gépembe. Szeretném, ha az unokámnak is megtudnám ezt mutatni. Két éve vettem a gépet, és eddig nem tudtam elképzelni azt, hogy 68 éves fejjel előbb nekem kell megtanulnom a gépet kezelni; ha meglátogat az unokám, megtudjam neki tanítani amit kell.*

Az örökéletkódok bevitelle nagyon egyszerű. Szögletes zárójelek közé tettük azokat a billentyűket, amelyeket az egyes parancsokhoz (betöltés, módosítás, mentés) le kell nyomni. Természetesen az őket követő számokat is nekünk kell bebillentyűzni, és a magnó kezelése is ránk marad. Nagyon fontos tudnivaló, hogy az általunk közölt örökéletkódok csak akkor élenek, ha a betöltés után az Ön gépe ugyanazt a "Last address" értéket jeleníti meg, mint amit mi adtunk meg.

Szabó Zoltán Budapestről az alábbi kérdéssel fordult hozzánk: *... Hogy lehet az, hogy az ENTERPRESS előfizetési csekkeket együtt adtuk fel a szomszédal a postán, és ő már megkapta, én pedig a színeit sem láttam még. Érdekeséggé vált egy másik szomszédom sem kapta még meg.*

A magyarázat egyszerű: Önnek is és a másik szomszédjának is az első szomszédot kellett volna megbíznia a csekkek befizetésével! Úgy látszik neki szerencséje van a Postával. Komolyra fordítva a szót: Sajnos, nem ez az egyetlen negatív jelenség lapunk terjesztésével kapcsolatban. Azok az előfizetőink jutnak biztosan az ENTERPRESS-hez, akik közvetlenül a Mátrix Kft.-nél rendelik meg azt. Egyelőre nem tudunk mást mondani,

mint azt, hogy kiadónk majd rákérdez ügyére a Posta illetékésénél. És még valami: A beküldött scroll rutinja - feltehetően a "kézi nyomtatás" miatt - nem működik. Mivel irányítószámát elfelejtette megírni, arra kérjük, hogy elvárásainknak megfelelő formában küldje be ismét a programot.

A szfv az élet motorja . . .

SZIV

1991. szeptember 4 - 5 - 6.

MEGYEI MŰVELŐDÉSI
KÖZPONT
Székesfehérvár, Liszt F. u. 1.

Székesfehérvári Informatikai Vásár

Engedje, hogy bekapcsoljuk a vérkeringésbe!

MÁTRIX Kft.

mikrovilág

Az ENTERPRESS előző számai korlátozott példányszámban még megrendelhetők a kiadó címén (MÁTRIX Kft. 8000 Székesfehérvár, Dózsa Gy. tér 10.), vagy megvásárolhatók a Műszaki Könyvtárházban (Bp. VI. ker. Liszt F. tér 9.) és a FOKUSZ Könyvtárházban (Bp. VII. ker. Rákóczi út 14).

Tisztelt Olvasóink!

Arra kérjük Önöket, hogy utórendeléseiket és megrendeléseiket ne a szerkesztőség, hanem a kiadó (Mátrix Kft.) címére küldjék, mert így sokkal gyorsabban juthatnak hozzá kedvenc lapjukhoz. Köszönjük!

A szerkesztőség

Apróhirdetések

A legjobb lemezkezelő program a VIGADOSI Már 850 KBájra formázza a lemezt! Teljes menüvezérlés, ablaktechnika, egértámogatás! Ára: 300 Ft + lemez (50 Ft) + 10 oldalas leírás (50 Ft). Küldött lemezre is lehet, a leírás nem kötelező.

Megrendelhető: VICSOTKA GYULA, 2143 KEREPESZTARCSA, Pf. 41.

Nyomatatásár!

- A4, A3 papírméret
- traktoros és frikós papírtovábbítás
- LQ nyomtatás.

Ára: csak 8000 Ft! Érdeklődjön a Mátrix Kft. címén (8000 Székesfehérvár, Honvéd utca 8. Telefon: (22) 12-6191)

Eladó memóriabővítő EXDOS lemezillesztő 8500-, 3.5"-os, 720KB-os új lemez meghajtó 7500 Ft-ért.

Bozai Gábor, 8000 Székesfehérvár, József utca 70/A. fsz. 1. Tel.: (22) 10-665

LEVELEZÉS

A géppel kapcsolatos témákban levelezésnek: Bogdár Balázs, 9443 Petőháza, Bartók Béla u. 11.

Bodai Attila, 2119 Pécel, Várbogyó út 12.

Feczkó Krisztián, 8200 Veszprém, Anyos u. 1/3. Tel.: (80) 29-493

ENTERPRISE klubok,
ENTERPRISE köré csoportosult baráti társaságok,
ENTERPRISE témákban levelezni kívánók
címeit várjuk!

A Mikrovilág minden számában két oldalnyi terjedelemben foglalkozik ENTERPRISE-os témákkal.

hirdetések, felhívások

HIRDETÉSFELVÉTEL

Az apróhirdetések ára: 1 Ft karakterenként. A szöveget és a befizetést igazoló nyugtát (rózsaszín postautalványon) az alábbi címre kérjük elküldeni:

MÁTRIX Kft.

ENTERPRESS

8000 Székesfehérvár

Honvéd utca 8.

Bankszámlaszám: OTP 679-022096-9

Közületi hirdetőknak kívánságra hirdetési árajánlatot küldünk.

Megjegyzés: a nem saját fejlesztésű szoftverek másolásával foglalkozó üzleti hirdetőket sem áll módunkban elfogadni.

Tisztelt leendő Szerzőtársak!

Kérjük Önöket, hogy anyagaik elkészítése, beküldése előtt feltétlenül kérjenek ingyenes tájékoztatót a feltételekről, a szerkesztőség által felállított tartalmi és formai elvárásokról.

Az érdeklődők leveleit levélcímünkre várjuk:
ENTERPRESS
1399 Budapest, Pf. 701/334